

De geschiedenis van de schepping, feit of verhaal?

Een bespreking van Genesis 1 - 3 door M.Paasse

Laatst gewijzigd: 07.08.2002

Inhoud

[Voorwoord](#)

[Inleiding](#)

[Hoofdstuk 1: Het begin van de schepping Gods](#)

[Hoofdstuk 2: Genesis 1:1,2](#)

[Hoofdstuk 3: De catastrofetheorie van prof. dr. Immanuël Velikovsky](#)

[Hoofdstuk 4: Gebeurtenissen tussen Genesis 1:1 en 1:2](#)

[Hoofdstuk 5: Grondlegging of nederwerping der wereld?](#)

[Intermezzo](#)

[Hoofdstuk 6: Genesis 1:3 tot en met 2:4a](#)

[Hoofdstuk 7: Genesis 2:5,6](#)

[Hoofdstuk 8: De moderne theologie over Genesis](#)

[Hoofdstuk 9: Wat houdt het Hebreeuwse denken in?](#)

[Hoofdstuk 10: Schriftelijke of mondelinge overlevering?](#)

[Hoofdstuk 11: Het ontstaan van het boek Genesis](#)

Voorwoord

Wanneer wij streven naar denken op een Bijbelse manier dan dienen we rekening te houden met het gegeven dat de Bijbel een verzameling geschriften is, die op zichzelf niet denken kan. Dat is hier op aarde slechts voorbehouden aan de mens. 'Bijbels denken' is dan ook een onjuist gebruikte term. We bedoelen daarmee eigenlijk het Joods- Hebreeuwse denken zoals dat in de Bijbel toto uitdrukking komt, omdat de geschriften van de Bijbel door en voor Joden geschreven zijn. Daarbij moeten we er ook rekening mee houden dat de Bijbel een tijdspanne omvat van meer dan 4000 jaar, waarin ook het denken aan verandering onderhevig was. Mogelijk is dit één van de redenen waarom in het Joodse denken, in tegenstelling tot het christendom, verschillende meningen naast elkaar kunnen bestaan.

Wanneer we nadenken over het ontstaan van goed en kwaad, zien we in de Joodse literatuur tenminste twee meningen naast, *niet* tegenover, elkaar staan. Zo zegt Maartje van Tijn ([1](#)) over de zetel van het kwaad: 'En ik heb u al verteld, dat het hart in de bijbelse beeldspraak niet de zetel is van onze gevoelens, maar de plaats, waar we van allerlei bedenken, berekenen en tegen elkaar afwegen, zij het ten goede, zij

het ten kwade. En zo zit de aandrift ten kwade als een vieze dooie vlieg in ons hart en maakt alles wat daar gebeurt stinkend en gistend, richt het alles ten kwade'.

Zij vermeldt ook een andere oorzaak van het kwaad: 'En rabbi Sjim'on ben Lakiesj (circa 200 - 275) stelt de aandrift tot het kwade zonder meer gelijk aan Satan en aan de engel des doods, aan de krachten ten kwade buiten de mens, die dood en verderf brengen'. (2) Deze laatste gedachte zal verder uitgewerkt worden, omdat in het boek Job Satan als een levend wezen, een persoon, wordt voorgesteld, die blijkbaar een opdracht van God uitvoerde en verslag komt uitbrengen. Geen spoor van vijandigheid tussen de HERE en Satan en een onderworpenheid van Satan aan God, want hij kan niets doen zonder diens toestemming (Job 1:6-12). Blijkbaar heeft God Satan in Zijn hand (3) en is deze geen kwade macht of tegengod naast Hem. Dat stemt overeen met hetgeen Jesaja eeuwen later schreef: *Ik ben de HERE en er is geen ander; buiten Mij is er geen God. Ik ben de HERE, en er is geen ander, die het licht formeer en de duisternis schep, die het heil bewerkt en het onheil schep* (Jesaja 45:5-7).

Hoewel de gedachte dat God kwaad kan scheppen ons op onze grondvesten kan doen trillen, leert Genesis ons al dat God, naast het goede óók het kwade schiep. Hij formeerde ha-Adam en plaatste hem in de hof van Eden. Daarin stonden vele bomen, waaronder de boom van kennis van goed én kwaad (Genesis 2:8,9), die in Gods hand ook een bepaalde functie had. Het is niet voor niets dat de Schrift ons dat meldt. We hebben er mogelijk steeds overheen gelezen of bewust vermeden omdat de gedachte dat God het kwade schiep ondragelijk en onvoorstelbaar is.

We mogen geloven dat God goed en kwaad in Zijn hand heeft en er boven staat. Het was de bedoeling dat de mens, op Góds tijd, zou mogen en kunnen omgaan met goed en kwaad. De mens liep echter op God vooruit en wilde iets beheersen waartoe hij nog niet in staat was. Hij was niet de enige! Het geestelijke wezen dat via de slang sprak, bleek daartoe óók niet in staat te zijn, met alle noodlottige gevolgen voor de wereld en de mens.

Noten

(1) Maartje van Tijn: 'Midrasjiem over goed en kwaad I', Kok, Kampen, 1991, bladzijde 22. ([terug naar de tekst](#))

(2) Idem, bladzijde 25. ([terug naar de tekst](#))

(3) Met 'in Zijn hand' wil niet alleen gezegd zijn dat God bóven Satan staat, maar tevens dat Hij hem beschermt en hem niet laat vallen, zoals Hij geen enkel schepsel zal laten vallen. ([terug naar de tekst](#))

[terug naar de Inhoud](#)

Inleiding

In de loop der tijden hebben Joden en christenen getracht meer inzicht te krijgen in de eerste hoofdstukken van het bijbelboek Genesis. Enerzijds om vragen zoals 'waar haalde Kaïn zijn vrouw vandaan?' of 'hoe is het kwaad ontstaan?', te kunnen beantwoorden en anderzijds om een verklaring te vinden voor de grote verschillen in geologische jaartallen en de tijdsrekening van de Bijbel.

Het is algemeen bekend, hoeveel spanningen het geloof in de schepping binnen de christelijke leer heeft opgeroepen en nog oproept. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat bij een behandeling van dit onderwerp nog steeds allerlei vragen aan de orde komen, die in onze dagen te maken hebben met het eigentijds willen verstaan van de Bijbel en dus ook van de schepping.

Als het over de schepping gaat wordt vaak uitsluitend aan de eerste hoofdstukken van Genesis gedacht. Ten onrechte, want in de Bijbel wordt óók op andere plaatsen thematisch en historisch over de schepping gesproken.

De moderne bijbelwetenschap tracht aan de uitleg van de relevante teksten een bijdrage te leveren met kennis uit de natuurwetenschap en de geschiedenis. De literaire kritiek met haar bronnensplitsing is de oudste en meest bekende tak van de huidige bijbelwetenschap (1). Eén van haar vroegste resultaten was het inzicht, dat Genesis 1 en Genesis 2 en 3 tot twee verschillende bronnen behoren. Verder weten theologisch geïnteresseerde leken ook dat het eerste 'scheppingsverhaal' tot de zogenaamde Priestercodex behoort, die vermoedelijk kort na de Babylonische ballingschap tot stand is gekomen en dat het tweede scheppingsverhaal deel uitmaakt van de Jahwistische bron, die uit de vroege tijd van de koningen van Israël stamt. Door het inzicht, dat deze 'verhalen' tot verschillende bronnen behoren, wordt het feit verklaard, dat ze in verschillende toonaarden geschreven zijn en dat ze elkaar inhoudelijk op enkele punten schijnen te weerspreken. Blijkbaar zijn beide 'scheppingsverhalen' niet met elkaar in overeenstemming te brengen als het om deze twee aparte geschiedenissen gaat, waarvan de tweede pas in een veel later tijd is opgeschreven. In de eerste geschiedenis wordt over God gesproken als Elohim, de Machtige, de Macht achter de natuur en in de tweede over JHWH, de Ik ben, die Ik ben, door Mozes als Naam van God ingevoerd, toen hij Genesis 2 en 3 herschreef en redigeerde in de huidige compacte vorm.

Wij zullen niet trachten, dat wat Genesis leert over het tot stand komen van de wereld en mensheid in overeenstemming te brengen met wat de natuurwetenschap erover leert. In de Bijbel gaat het om een getuigenis met een vergaande strekking, om een zeker tijdloos verstaan van de schepping, dat los staat van het werkelijkheidsbesef en de kennis van onze eigen tijd. Het gaat niet zozeer om het hoé, als wel om het feit, dát God de hemelen en de aarde geschapen heeft. Een deel daarvan werd verwoest door de val van Satan, waarop God de schepping herstelde, met als hoogtepunt de schepping van de mensheid. Zo is de wereld voor de eerste maal gered uit de macht van de duisternis die in Genesis 1:2 wordt vermeld.

De Oudtestamenticus H.Gunkel (1862-1932) (2) was de eerste, die op het idee kwam de verwantschap van Genesis 1 als scheppings- c.q. als herstelgeschiedenis te zien met een Babylonisch scheppingsverhaal. Daaruit trok hij de conclusie, dat de bijbelschrijvers dat hadden overgenomen. Anderen zagen tegelijk ook overeenkomsten met Egyptische en andere scheppingsmythen uit de omgeving van Israël. Zo zou elke godsdienst zijn eigen scheppingsverhaal hebben met bepaalde motieven, ook Israël. Maar Genesis is niet van een bepaalde heidense mythe afhankelijk geweest. Het is andersom: de oorspronkelijke scheppingsgeschiedenis in de Bijbel is vervormd en vervalst door gedegenererde godsdiensten in de oertijd,

reeds in de tijd van de pré-adamieten.

Wij stappen af van de gedachte, dat de bijbelschrijvers vaak materiaal, dat ze van andere godsdiensten overnamen, omgebogen hebben tot hun eigen Joodse visie, waarop Israël het alzo omgevormde theologisch van het grootste gewicht achtte. Dat gold vooral voor het scheppingsverhaal. We zien, dat Israël reeds vóór de Babylonische ballingschap, onder andere in de Psalmen, aan haar eigen getuigenis en visie op Gods schepping trouw bleef, zoals die is opgetekend door Mozes in Genesis. Op deze wijze bleef een en ander een correctie op de heidens antieke voorstellingen van de schepping. Psalm 96:5 concludeert bovendien: *Alle goden van de volken zijn afgoden*. Psalm 2 adviseert de koningen van de landen rondom Israël verstandig te zijn en de richters der aarde zich te laten gezeggen: *Dient de HERE met vreze en verheugt u met beving. Kust de zoon, opdat hij niet toorne en gij onderweg niet ten gronde gaat, want zeer licht ontbrandt zijn toorn. Welzalig allen die bij Hem schuilen*. 'Kust de zoon', zou ook kunnen betekenen: 'Kust Israël, kust koning David, als de voorloper van de Messiaanse Koning'.

Wij spreken liever van een scheppingsgeschiedenis als een waar feit, waarop het heil van God voor Zijn schepping is gebaseerd. Om een en ander uit Genesis te verstaan, moet er inzicht zijn in Gods 'plan der eeuwen'. Indien Gods plan der eeuwen goed in het vizier wordt gehouden, zullen wij Genesis 1 en Genesis 2-3 beter verstaan in al zijn hoogte, diepte en breedte.

Noten

(1) Jean Astruc (1684-1766), lijfarts van Lodewijk XV, was de eerste die meerdere bronnen zag in de tekst van de Tora. Hij onderscheidde twee hoofdbronnen: de A-bron, met als kenmerk het gebruik van de godsnaam Elohim en de B-bron, met als kenmerk het gebruik van de godsnaam JHWH. Daarnaast zag hij een bijbron C, waarin alle teksten werden geplaatst die niet in de A- en B-bronnen pasten. De theoloog W.M.L. de Wette (1780-1849) vond de bron 'Deuteronomicus' en uiteindelijk kwam de theologie uit bij de 'vierbronnen theorie'. Dit is een literaire werkhypothese die er van uitgaat dat de Tenach uit vier bronnen of documenten is samengesteld. ([terug naar de tekst](#))

(2) H. Gunkel, 'Schöpfung und Chaos in Urzeit und Endzeit: eine religionsgeschichtliche Untersuchung über Genesis 1 und Ap.Joh. 12 (1894) ([terug naar de tekst](#))

[terug naar de Inhoud](#)

Hoofdstuk 1: *Het begin van de schepping Gods*

Hij is het beeld van de onzichtbare God, de eerstgeborene der ganse schepping, want in Hem zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen en die op aarde zijn . . .
(Kolossenzen 1:15,16).

Het begin van Gods schepping lag vóór Genesis 1:1 en was de geboorte van Christus in de hemel bij God. In de brief van Paulus aan de Kolossenzen lezen we in hoofdstuk 1 over God en Zijn Zoon, waarvan in vers 16 en 17 wordt gezegd: *Hij is het beeld van de onzichtbare God, de eerstgeborene der ganse schepping, want in Hem zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen en op de aarde zijn, de zichtbare en de onzichtbare, hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten; alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen; en Hij is vóór alles en*

alle dingen hebben hun bestaan in Hem. Hoewel Zijn persoonlijke Naam hier niet genoemd wordt, kennen wij Hem allemaal onder zijn aardse naam Jezus. De naam die Hij kreeg toen Hij op wonderbaarlijke wijze als mens geboren werd (Mattheüs 1:21; Lukas 1:31). Deze Jezus was de Gezalfde, de Christus, de Messias, de Zoon van de levende God (Mattheüs 16:16,17). Het gaat om de erkenning dat de Zoon van God in de Goddelijke sfeer is geboren en als zodanig is Hij de Eniggeboren Zoon van God (Johannes 1:18; 3:16,18; 1Johannes 4:9) (1).

Niemand anders is op die wijze voortgebracht. Dit unieke en onbeschrijfelijk hemelse Wezen was géén geschapen engel, want de Schrift zegt: *Immers, tot wie der engelen heeft Hij ooit gezegd: Mijn Zoon zijt Gij; Ik heb U heden verwekt?* (Hebreeën 1:5; Psalm 2:7).

Het is opmerkelijk dat in een pseudepigrafisch geschrift, het boek *Henoch*, gezegd wordt dat de Zoon des mensen er al was 'nog voor de zon en de sterrenbeelden werden geschapen, voor de sterren aan het uitspansel werden gemaakt'. Hij is door God geschapen vóór de grondlegging van de wereld en door Hem van aanvang af verborgen gehouden en uitsluitend aan de uitverkorenen geopenbaard' (2).

Het geloof dat Christus een door God geschapen wezen is, is ouder dan de later in het dogma van de Drieëenheid geformuleerde geloofsbelijdenis dat de Zoon niet geschapen is. Het boek *Henoch* is ook ouder dan het evangelie van Johannes, dat Jezus de Eniggeboren Zoon van God noemt. *Henoch* is van Joodse oorsprong. Fragmenten ervan in de Aramese taal zijn in 1947 tot 1962 gevonden in de grotten van Qumran bij de Dode Zee.

Het is van bijkomstige betekenis of Christus voortgebracht is door een proces van geboorte of door schepping. Het gaat erom dat Hij een begin heeft gehad en er niet altijd geweest is, zoals God Zelf.

Het geloof dat Christus een in de goddelijke sfeer voortgebracht, geboren of geschapen, wezen is, heeft door de eeuwen heen stand gehouden ondanks de gruwelijke vervolgingen van degenen die dat hardop durfden te belijden. Wanneer we er de kerkgeschiedenis op naslaan dan zien we dat de vervolgingen reeds begonnen in de strijd tussen Arius, een fervent tegenstander van de Drieëenheidsleer en Athanasius, de grondlegger van het dogma van de Drieëenheid. Hoewel Arius uiteindelijk het onderspit moest delven, bleven zijn ideeën bewaard en zo af en toe duiken zij weer op in de kerkgeschiedenis. Ook heden ten dage zijn er vele christenen, bijvoorbeeld de unitariërs, die het dogma van de Drieëenheid verwerpen. In Nederland worden zij door de theologie en de christelijke wereld volkomen genegeerd en doodgezwegen. In Engeland en Amerika vormen zij geaccepteerde kerken.

In de christologie (3) worden een drietal abstracte begrippen op de Zoon van God toegepast. Allereerst is dat de Wijsheid uit Spreuken 8:1, 22-36. Zij zegt over Zichzelf: *De HERE heeft mij tot aanzijn geroepen als het begin van zijn wegen, vóór zijn werken van ouds af. Van eeuwigheid (4) aan ben ik geformeerd, van den beginne, eer de aarde bestond* (vers 22,23). Opmerkelijk is dat de Wijsheid in de Hebreeuwse literatuur een vrouwelijk begrip is. De apostel Paulus verwijst niet naar Spreuken 8, maar zegt toch dat Christus 'de wijsheid Gods' is (1Korinthe 1:24).

Het meest bekende abstracte begrip dat op de Zoon van God wordt toegepast vinden we in Johannes 1:1: *In den beginne was het Woord en het Woord was bij God en God was het Woord*. De Zoon van God wordt niet het Woord genoemd, maar God Zélf! De vertaling: 'Het Woord was God', is foutief en mogelijk ingegeven door een, al of niet bewust, dogmatisch vooroordeel ten aanzien van de leer van de Drieëenheid.

Johannes zegt van het Woord dat het vlees geworden is en betreft het op Jezus (vers 14-18). De conclusie dat Jezus dus de God en het Woord uit vers 1 moet zijn omdat Die het Woord is, is niet juist. Daarvoor levert de Schrift zelf een intern bewijs in Johannes 20:17, waar Jezus tot Maria van Magdala zegt: 'Ik vaar op naar mijn Vader en uw Vader, naar mijn God en uw God'. Jezus geeft zo te kennen dat Hij niet zelf God is.

Het derde abstracte begrip dat op Jezus wordt toegepast is het woord 'licht'. Jezus noemt zich 'het licht der wereld' (Johannes 8:12; 12:46). Ook van JHWH wordt gezegd dat Hij 'licht' is (Psalm 27:1; Jesaja 60:20; Micha 7:8). We kunnen zeggen dat JHWH het allesomvattende 'licht' is en dat Jezus dat specifiek is voor de wereld.

Het voorstellen van abstracte begrippen als een persoon, is een literaire stijl, die 'personificatie' wordt genoemd en herhaalde malen in de Bijbel voorkomt.

Personificatie is niet bedoeld om precieze uitspraken te doen over het Wezen van God en de relatie tussen de Vader en de Zoon. Dat in vroege tijden christenen dat wel gedaan hebben om hun godsbeeld Bijbels te ondersteunen, is een onjuist gebruik van de Bijbel geweest. Een valkuil die wij nu dienen te vermijden. Het spraakgebruik in het NT geeft alle aanleiding, Jezus niet als God te zien! De HERE (JHWH) is de waarachtige God, Hij is de levende God (Jeremia 10:7).

Ook de krampachtige pogingen om via de 'Ik ben' uitspraken van Jezus (5) te bewijzen dat Hij God is, door een verbinding te leggen met de 'Ik ben' uitspraak van God in Exodus 6:3 lijden schipbreuk evenals de gedachte dat de HERE uit het Oude Testament dezelfde is als de Here in het Nieuwe Testament. De grondige studie van ds. J. Hanegraaf hierover kan tot geen andere conclusie leiden (6). Helaas aanvaardt hij deze consequentie van zijn studie zelf niet en blijft hij vasthouden aan het dogma van de Drieëenheid zoals dat geformuleerd werd door Athanasius (7).

Wij moeten ons goed realiseren dat wij God niet kunnen doorgronden of beschrijven. Ook de relatie tussen de Vader en de Zoon en de betekenis van de Geest daarin blijft voor ons verborgen. Gods gedachten zijn hoger dan menselijke gedachten en er zijn nu eenmaal dingen die God aan Zichzelf heeft voorbehouden (Jesaja 55:8,9; Handelingen 1:7). Jezus heeft ons zoveel over en van God geopenbaard als nodig is om Hem als onze hemelse Vader te kunnen aanvaarden, maar dat wil niet zeggen dat wij in staat zijn God geheel te kennen en te doorgronden.

Noten

- (1) Alleen de evangelist Johannes noemt Jezus de Eniggeboren Zoon van God. ([terug naar de tekst](#))
- (2) Henoch, 48.3, 48.6, 62.7. Nederlandse uitgave: Ankh-Hermes, Deventer 1983. ([terug naar de tekst](#))
- (3) Christologie is de leer, die nagaat welke dingen uit het Oude Testament en Nieuwe Testament op Christus toegepast kunnen worden. ([terug naar de tekst](#))
- (4) Hebreeuws: 'me-olam'. Dat geeft een begin van een tijdsperiode aan, maar de duur ervan is onbekend. ([terug naar de tekst](#))
- (5) Johannes 10:7, 11; 14:6. ([terug naar de tekst](#))

(6) Ds. J. Hanegraaf, 'Met de Torah is het begonnen', deel 1 in de serie 'Oecumenische inleiding in het Oude Testament', Uitgave G.F.Callenbach BV, Nijkerk 1988, bladzijde 129-162. ([terug naar de tekst](#))

(7) Idem, bladzijde 129. ([terug naar de tekst](#))

[terug naar de Inhoud](#)

Hoofdstuk 2: Genesis 1:1,2

Het staat er zo eenvoudig: 'In den beginne schiep God de hemel en de aarde'. Niet verder kijkend kunnen we zeggen: 'Dat is duidelijk: God is de Schepper'. De vraag die meteen naar boven komt is: 'Wie is God?' God is geen persoonlijke naam, maar een algemene aanspreektitel. De God in Genesis 1:1 heeft een Naam, die voor het eerst vermeld wordt in Genesis 2:4: *Dit is de geschiedenis van de hemel en de aarde, toen zij geschapen werden. Ten tijde dat de HERE God aarde en hemel maakte.* In het

Hebreeuws staat voor 'HERE' de vier letters hwhy, van rechts naar links 'JHWH', het zogenaamde 'tetragrammaton', de vier letters van de Godsnaam. In Exodus 3:14 maakt God de betekenis van Zijn Naam bekend: 'Ik ben, die Ik ben', in de zin van: 'Ich bin Da' (M. Buber, 'Moses Werke II', bladzijde 60 v.v.). Hij is de Zijnde, de altijd Aanwezige.

Hoe het tetragrammaton werd uitgesproken is onbekend. De twee meest bekende vermeende uitspraken zijn 'Jehovah' en 'Jahweh' (1).

Toen in Genesis 1:1 in een begin de hemelen en de aarde geschapen werden, heerste er geen enkele wanklank. 'De morgensterren' juichten en al de zonen Gods jubelden reeds vóór de schepping van de mensen (Job 38:4-6). Er was nog geen sprake van chaos, toen als eerste mededeling kwam dat God de hemelen en de aarde schiep. Dr. M. Reisel (2) wijkt in zijn boek 'Genesis' bewust af van de min of meer geijkte vertaling: 'in den beginne'. Er staat slechts: 'in een begin' en dr. Reisel vertaalt: '*in een begintoestand*', als het resultaat van een daad in de oertijd. Hier geen spoor van chaos of iets dergelijks als het vormeloze, dat pas later een geordende vorm zou krijgen. Dit blijkt uit 'had geschapen' zoals 'barah' door hem is vertaald. Letterlijk staat er 'et hasjamajim', de hemelruimte. 'Ha arets' is hier de gehele aarde, maar kan in een ander verband ook de betekenis hebben van een (land)streek.

Elohim heeft de meervoudsvorm en kan betekenen: 'De Machtige, de macht achter de natuur'. Merkwaardig genoeg staat het bijbehorende werkwoord 'barah' in het enkelvoud. Elohim blijkt JHWH, de HERE, te zijn, waarvan Deuteronomium 6:4 zegt: *De HERE is onze God, de HERE is één (echad)*. Niet zozeer bedoeld als een getalseenheid, maar als het één zijn van God met de wereld in Zijn grote liefde en verzoening.

Genesis 1:1 kan worden vertaald met: '*In een begintoestand had God geschapen de hemelruimte en de aarde*', maar ook met: '*In een begin schiep God de hemelen en de aarde*', waarbij de hemelen en de aarde tezamen de kosmos vormen. Zij zijn zeker niet uit een chaos ontstaan noch door het vormloze vorm te geven, zoals dat in de moderne theologie wordt geleerd, tot op vandaag toe. Jesaja 45:18 zegt dat God geen chaos (Hebreeuws: 'tohoe') geschapen heeft. Hij schiep de hemelen en de aarde uit

het niets. Tevoren was er niets, wat op deze kosmos leek. Wij kunnen ons daar geen enkele voorstelling van maken. In Psalm 102:27 lezen we: *Gij hebt voormaals de aarde gegrondvest en de hemel is het werk uwer handen*. 'Voormaals' betekent 'eertijds' of 'voorheen'.

God heeft in Zijn schepping Zijn Goddelijk Wezen gelegd om als het ware een reine schepping tegenover Zich te zien. Een object, dat uit Zijn eigen volmaakte Wezen voortkomt. We kunnen deze geloofsgedachte vergelijken met een beeldhouwer, die zijn eigen gemaakte kunstwerk tegenover of voor zich ziet, waarin hij iets van zichzelf heeft gelegd.

Om inzicht te krijgen in de gebeurtenissen in Genesis is het van groot belang het onderscheid tussen de woorden 'scheppen', 'formeren' en 'maken' duidelijk voor ogen te hebben. Scheppen (Hebreeuws: 'barah') betekent iets voortbrengen, *wat er van tevoren niet was*. Genesis leert de 'creatio ex nihilo', de schepping uit het niets. Formeren (Hebreeuws: 'jazar') heeft de betekenis van het doen voortbrengen uit iets *wat er tevoren wél was*, zoals bijvoorbeeld de geboorte van de mens in de moederschoot. Maken (Hebreeuws: 'asah') is het tot eindontwikkeling of volwassenheid brengen van iets (3).

De schepping van de hemelen en de aarde in Genesis 1:1 blijft Gods geheim. Het heeft geen zin daarover verder te speculeren of er ingewikkelde theorieën over op na te houden. Ondanks onze nieuwsgierigheid is het 'hoe' onbelangrijk. Het gaat om het feit dat God de hemelen en de aarde *geschapen* heeft.

De Statenvertaling heeft de hierboven aangehaalde tekst uit Jesaja 45:18 vertaald met: *Hij heeft ze niet geschapen dat ze ledig zou zijn*. Dit zou een chaos of vormeloosheid in oervorm nog toelaten! Het Hebreeuws luidt echter: 'Hij heeft ze niet als een ledigheid geschapen'. Het zijn de heidense godsdiensten in de dagen van de profeet Jesaja, die de schepping uit een chaos leren (Egypte, Babylonië, Perzië).

Genesis 1:2 betreft een veel latere mededeling dan Genesis 1:1. Tussen deze verzen kan een grote tussenruimte liggen van mogelijk vele miljoenen, zelfs miljarden jaren (4), voor zover de mens dat kan meten. In Genesis 1:2 lezen wij: 'De aarde nu was woest en ledig'. Zou God begonnen zijn de aarde uit de woestheid en de ledigheid te scheppen, dan zou zulk een begin een ontstellende en verbazingwekkende mededeling zijn!

Voor wat betreft de uitleg en de visie op Genesis 1:2 staat de christenheid op dit punt ver af van het Bijbelse denken. Door Genesis 1:1 en 2 als één geheel te lezen ontstaat er reeds het doemdenken over het begin van de wereld, zoals dat ook bestaat over het einde van de wereld. Het zou betekenen dat God begon met een groot onheil of kwaad, terwijl tevens geleerd wordt, dat op het eind een groot deel van Gods schepping verloren gaat!

In de kerkelijke dogmatiek is veel gebruik gemaakt van de inzichten van de kerkvader Tertullianus (ongeveer 220 na Christus) die een voortzetting zijn van de oude theologie van de eerste apologeten (geloofsverdedigers). De inzichten van Tertullianus omtrent Genesis 1 zijn sterk beïnvloed door de antieke godsdiensten van vóór de christelijke jaartelling!

Om Genesis 1:2 nader te verklaren, raadplegen wij vooraf dr. Reisel. Het gaat allereerst om de grondtekst. Wat staat er precies en wat is er de uitleg van? In het Hebreeuws staat er: 'Wehaarets hajetah tohoe wavohoe'.

Dr. Reisel vertaalt 'hajetah' uit het werkwoord HJH in de betekenis van 'zijn' wat volgens hem ook *geschieden* of *blijken* kan betekenen. Zijn vertaling luidt: 'Die aarde is geweest ontzettend (en) chaotisch'; 'Wehaarets hajetah tohoe wavohoe'. Deze Hebreeuwse woorden klinken zéér huiveringwekkend in de oren van Joodse gelovigen! Is God dan begonnen met huiveringwekkende daden te stellen bij de schepping van de aarde? Natuurlijk niet! Dit alles doet wél Donar, onze Germaanse god van de donder, die in onze sombere Germaanse geest voortleeft (5).

Als er in de NBG-vertaling in Genesis 1:2 staat: 'De aarde nu was woest en ledig en duisternis lag op de vloed', dan moeten wij, naar de mens gesproken, wel bedenken, dat God deze chaos en duisternis met de oervloed niet heeft gewild! De aarde was zo geworden! Op zijn minst genomen moet hier 'werd woest en ledig' gelezen worden, ondanks dat voor 'werd' hier een andere Hebreeuwse woord staat. Niet 'hajetah', maar 'wattehi'. Eén en ander is te vergelijken met Jeremia 4:23-27: *Ik zag de aarde, en zie, zij was woest en ledig. Ik zag, en zie, de aarde was woestijn. Want zo zegt de HERE: Een woestijn zal het ganse land worden.* Het ganse land was een woestijn geworden door Gods toorn als oordeel over Israël om haar zonde. Zoals het land door een gebeurtenis een woestijn was geworden, zo was ook de aarde uit Genesis 1:2,3 door een gebeurtenis woest geworden.

Het lijkt voor de hand te liggen, dat door niet-vakmensen, voor wat betreft het Hebreeuws, één en ander op gezag van vooral Jóódse vakmensen moet geloofd worden. Van belang is daarnaast echter óók het *inzicht*, de *visie*, op grond waarvan een tekst als Genesis 1:2 moet worden begrepen.

Tekstkritiek is gemakkelijk uit te leggen, maar inzicht niet. Het juiste inzicht wordt mede bepaald door de werking van de Geest des HEREN, die als het goed is, in ons denken en aanvoelen leiding moet geven zo mogelijk in een Joodse denktrant, wil Gods Woord nog meer gaan spreken. Desondanks kunnen er verschillende inzichten zijn, die elkaar soms aanvullen, maar helaas elkaar soms ook kunnen tegenspreken. Satan zal daarom altijd zijn aanval richten op de meest belangrijke plaatsen in de Schrift om Gods bedoelingen met zijn grote werken te verduisteren. Dat dwingt ons tot een geloofsstrijd om juist deze cruciale Bijbelse gegevens zoveel mogelijk in het juiste licht te stellen.

Taalkundig dient Genesis 1:2 vertaald te worden met: 'De aarde was woest en ledig'. Zo vertaald gaat het weliswaar op het eerste gezicht om een bestaande situatie, maar in werkelijkheid is de aarde woest en ledig *geworden* (6). In het eerste geval zou het gaan om de nog ongeordende, vormeloze materie, waaruit door God scheppend en ordenend 'hemel en aarde' worden geschapen. Genesis 1:1,2 zou dan in één adem gelezen moeten worden, want het gaat rechtstreeks om het bewoonbaar maken van de aarde voor de mens, met soms op de achtergrond de evolutietheorie. In het tweede geval wordt verondersteld, dat de préhistorische vóórwereld van Genesis 1:1 door God in alle volmaaktheid en heerlijkheid is geschapen en op een bepaald moment verwoest of 'nederge worpen' is, als gevolg van de val van een geestelijk wezen.

In Genesis 1:2 doemen grote exegetische problemen op. De wijze waarop men deze tekst uitlegt is van groot belang voor de verdere verklaring van Genesis 1. In de kerkgeschiedenis is de grote vraag bij Genesis 1:2 altijd geweest of de toestand die hier beschreven wordt, de oorspronkelijke toestand van de aarde was in woestheid en leegte of dat de aarde oorspronkelijk in een staat vol van heerlijkheid geschapen werd en pas later in een toestand van woestheid en leegte is geraakt. Deze laatste opvatting werd al door verschillende vroege Kerkvaders gehuldigd zoals Justinus Martyr, Basilius, Origenes en Augustinus. Calvinijn verwierp haar echter en de meeste reformatorische theologen zijn hem hierin gevolgd. G.J. Pauptit zal later zeggen: 'Het Calvinisme heeft van de nederwerping, het woest en ledig worden van de aarde niets begrepen [\(7\)](#)'.

Natuurlijk kan de verwoesting van de toenmalige wereld, tot op zekere hoogte, op een natuurwetenschappelijke wijze verklaard worden, maar dit doet niets aan de zaak af. Hier stond een duistere macht, een gevallen engel, achter! Dr. Thomas Chalmers, een Engelse theoloog, verkondigde al in 1814 dat de ruimte van vele préhistorische wereldcatastrofen gezocht moest worden tussen vers 1 en 2 van Genesis 1. De zondvloed uit Genesis 6 is niet de eerste wereldcatastrofe geweest en had lang niet zulke grote geologische gevolgen als tijdens vroegere catastrofes, die meer van kosmische aard waren en waarin de gehele kosmos een veel grotere rol speelde [\(8\)](#).

Alle theorieën over de wereldcatastrofen zouden onder de kritiek moeten staan van de Bijbel, die diepere en geestelijke oorzaken aangeeft. Helaas werkt dat niet zo, maar de wetenschap geeft ons toch een aangrijpingspunt hoe Genesis 1 gelezen kan worden. We zien met telescopen de diepe sporen van verwoesting en leegte op andere planeten. Het heelal, voor zover door ons is waar te nemen, is een verschrikkelijk oord geworden. Is God met de aarde net zo begonnen als met die woestheid en leegte in het heelal?

Gelovend in een liefdevolle Schepper gaan we uit van een heerlijke préhistorische wereld en de hemelen rondom de aarde als scheppingen Gods. Het is de toen-wereld van 2Petrus 3:5-6 in de allereerste aïoon of wereldtijdperk met haar eigen karakter en ontwikkeling. Die aarde werd echter woest en ledig zodat ze haar glans verloor en omhuld was door de duisternis. Volgens 2Petrus 3:5-6 is de aarde verzwolgen door het water als door een oervloed, niet te verwarren met de zondvloed. In Noach's tijd is er sprake van de zondvloed (2Petrus 2:6). Petrus zegt voorts, dat de hemelen tevoren er zeer lang geweest zijn met de aarde, toen de wereld door de oervloed is vergaan.

Noten

- (1)** *Algemeen neemt de theologie thans aan dat de oorspronkelijke vorm ongeveer luidde: Jahwe. Men heeft zijn licht opgestoken bij de Samaritanen, die nog als religieuze groep bestaan. Zij hebben zeer oude handschriften, waaruit blijkt dat het foutief is te spreken van Jehova. Dit is een verkeerde combinatie van het geschreven woord JHWH en het gesproken woord Adonaj. [\(terug naar de tekst\)](#)*
- (2)** *Dr. M. Reisel: 'Genesis, transcriptie, verklaring, vertaling'. Uitgave Kruseman, Den Haag, 1972, bladzijde 15. [\(terug naar de tekst\)](#)*
- (3)** *Zie : S.van Mierlo, 'Scheppen - Formeren - Maken', in 'Uit de Schriften', jaargang 35, juli 1963, bladzijde 105. [\(terug naar de tekst\)](#)*
- (4)** *Deze gedachte wordt in de theologie de 'restitutie-theorie' of de 'gap-theorie' genoemd. [\(terug](#)*

naar de tekst

(5) *Het pessimisme van de Germaanse godsdienst leidt tot een zeer merkwaardig ethos. De Germaan ervaart de werkelijkheid als strijd van chaos en cultuurmachten, van goden en reuzen. Bij hem is chaos oorspronkelijk. De reuzen zijn aan de chaos verwant. Zij zijn de goden, die uit de chaos stammen en die willen beheersen. In de goden is ook iets onbekends, nl. de afkomst van het beginsel, dat zich tegen de ordeloosheid van de chaos verzet. Zie: Dr. F. de Graaff, 'Als de goden sterven', 2e druk (1970), uitgave Lemniscaat, Rotterdam, 1969, bladzijde 66. [\(terug naar de tekst\)](#)*

(6) G.J. Paupit, 'De tijden der eeuwen', bladzijde 97-99. S.van Mierlo, 'De openbaring Gods', bladzijde 136, noot 1. [\(terug naar de tekst\)](#)

(7) Idem, bladzijde 93. [\(terug naar de tekst\)](#)

(8) Zie onder andere Immanuël Velikovsky, 'Werelden in botsing', uitgeverij Ankh-Hermes BV, Deventer, 1971. [\(terug naar de tekst\)](#)

terug naar de Inhoud

Hoofdstuk 3: *De catastrofetheorie van prof. dr. Immanuël Velikovsky*

De aarde nu was woest en ledig, en duisternis lag op de vloed . . . (Genesis 1:2).

Uit Genesis 1:2 kan blijken dat de gehele aarde is getroffen door een enorme ramp. In de wetenschap is er meer en meer bekend geworden over de wereldwijde rampen op onze planeet zowel in de voormenselijke als in de historische tijden door oorzaken van buiten af. De wetenschap van het verleden brengt een groot aantal van deze zaken aan het licht, die vele Bijbelplaatsen voor wat de grote catastrofes betreft, verduidelijken. Dat er regelmatig catastrofes plaatsvonden, reeds vóór het ontstaan van de mens, is een bekend feit. Een catastrofe in het heelal uit zich onder andere door een astroïden-gordel. Zo ligt het voor de hand, dat de om hun as wentelende astroïden of brokstukken tussen Mars en Jupiter afkomstig kunnen zijn van een geëxplodeerde planeet als gevolg van buitenaardse storingen, niet alleen in de energie en de zwaartekracht, maar ook in de elektromagnetische velden en krachten.

Tallose feiten heeft de Russische Jood, prof. dr. Immanuel Velikovsky bijeen gebracht uit allerlei takken van wetenschap. Na bestudering van de ontdekkingen van Velikovsky heeft Einstein [\(1\)](#) vlak voor zijn dood met diens visie en theorieën ingestemd. Velikovsky's eerste boek '*Worlds in Collision*', dat in 1949 verscheen [\(2\)](#), is een overtuigend boek, dat fascineert van begin tot einde en is daarom een internationaal succes geworden. Het toont aan, dat de bijna botsing met komeet, later planeet, Venus in ongeveer 1450 voor Christus en de bijna botsing met Mars rond 700 voor Christus wereldcatastrofen veroorzaakten. De invloed van dergelijke storingen in het heelal liet ook de aarde vóór en na de schepping van de mens niet altijd onberoerd.

Genesis 1:2 vertelt ons dat de aarde één grote chaotische woestenij was en in diepe duisternis was gehuld. De oorzaak lag in een conflict, dat zich in het universum afspeelde tussen God en een hemels wezen, dat bekend zou komen te staan als Satan. Door de wetenschap van de catastrofetheorie krijgt Genesis 1:2 meer betekenis, meer helderheid. Omdat de rampen plaatsvonden in historische tijden, toen de schrijfkunst in de zeer oude beschavingscentra reeds bestond, zijn ze op aarde vastgelegd in allerlei documenten. In het boek '*Werelden in botsing*' zijn de getuigenissen van de

oude literatuur of de volksoverlevering opgenomen uit de gehele wereld. Dit boek vertelt over rampen van wereldformaat zoals orkanen, vanuit de hemel vallend stof en stenen, vuur en as, van brandende en weggevaagde wouden, van bergen die smolten als was, van kokende zeeën, van aardbevingen en verwoeste steden, van grote verwoestingen in het dierenrijk, van mensen die plotseling omkwamen, van oceanen, die zich verhieven en zich op het land stortten, van vloedgolven, die zich naar de polen en zich weer terug bewogen, van land dat plotseling zee werd door overstromingen en van uitgestrekte zeeën, die in woestijnen veranderden, van eilanden die geboren werden en spontaan oprezen, van grondverschuivingen en zware stofwolken, die het aangezicht van de aarde tientallen jaren bedekten, van magnetische storingen, plotselinge veranderingen van klimaat, van verplaatste hoofdwindstreken en veranderde breedtegraden.

Eén van die catastrofes valt samen met de tijd van de Uittocht uit Egypte, die in de Bijbel uitvoerig wordt omschreven inclusief de tien plagen, waarbij de Israëlieten Egypte verlieten, de doortocht door de Rode zee, de duisternis, de gebeurtenissen in de woestijn, het vuur en de rookkolom met zware geluiden, die van de berg Sinaï kwamen; typerend voor vulkaanuitbarstingen. Dat ook hier sprake was van een grote ramp, bewijst het feit, dat het volk op afstand moest gaan staan (Exodus 20:21). De wolkkolom, die zich voortbewoog in de lucht ter bescherming van de kinderen Israëls is niet langer een mythologisch gegeven, maar een realiteit, een feit, waardoor de geschiedenis van de Uittocht met andere ogen moet worden gezien. Deze catastrofe heeft ook geraasd op de plaats van de nog bestaande piramiden in Egypte. Daar werd de aarde verschroeid tot één grote woestijn, de Sahara. De piramiden waren zo stevig gefundeerd, dat ze deze catastrofe hebben overleefd.

Wanneer de Israëlieten na een veertigjarige zwerftocht door de woestijn eindelijk het Beloofd Land binnentrekken worden ze opnieuw geconfronteerd met de gevolgen van een grote ramp in het universum. Jozua beschrijft de gebeurtenis als volgt: 'Terwijl zij (de vijf koningen van de Amorieten) nu voor Israël vluchtten en zij juist op de helling van Bet-Choron waren, wierp de HERE uit de hemel grote stenen op hen, . . . De zon nu bleef staan midden aan de hemel en haastte zich niet onder te gaan omstreeks een volle dag. Een dag als deze is er noch vroeger, noch later ooit geweest (Jozua 10:11-14). Velikovsky brengt deze gebeurtenis in verband met de 'bijna botsing' van de aarde met een komeet, waardoor de bewegingen van onze planeet werden verstoord en een regen van stenen de aarde teisterde (3).

Een andere serie rampen waarvan de invloed zich uitstreckte tot het land Israël vond plaats rond 700 voor Christus. Velikovsky maakte gebruik van Chinese, Latijnse en Hebreeuwse bronnen om een ramp aan te tonen die plaats vond op 23 maart 687 voor Christus. Het was de nacht toen het leger van Sanherib door een buitenaardse gebeurtenis werd vernietigd (2Koningen 19:35). Het was de nacht die volgde op wat eveneens beschreven staat in het boek Koningen, hoe de schaduw van de zon terugkeerde (2Koningen 20:9-11; Jesaja 38:1-8).

Het spreekt vanzelf dat zowel het stilstaan van de zon, als het terugtreden van de schaduw van de zon, als ontzettende gebeurtenissen in oost en west van de wereld zijn waargenomen. Dit maakte indruk op de mensheid. Vandaar dat deze gebeurtenissen zijn beschreven in de oude annalen, zowel in oostelijke als in

westelijke landen, natuurlijk vanuit een andere gezichtshoek.

Uit deze grote gewelddadige natuurgebeurtenissen trok Velikovsky de conclusie, dat dergelijke rampen zich herhaaldelijk voordeden in verschillende vroegere perioden. Zo was ook de zondvloed (ongeveer 2500 voor Christus) een ramp van wereldwijde omvang, niet zomaar een plaatselijke overstroming. De vloed had een kosmische oorzaak, niet alleen een aardse (Genesis 6:1-6).

De chaos en de duisternis in Genesis 1:2, de droogte in Genesis 2:5,6, de zondvloed, de uittocht uit Egypte, de intocht in het Beloofde Land en de verlossing uit de hand van Assyrië zijn gepaard gegaan met grote atmosferische rampen of de gevolgen ervan.

De rampen in de natuur, die in de Bijbel zijn vermeld of waarvan de invloed is waargenomen moeten als reële feiten worden beschouwd. Natuurlijk is de Bijbel in de eerste plaats als geloofsboek bedoeld, maar blijkt in historisch opzicht volkomen juist te zijn waar gebeurtenissen worden beschreven, die mogelijk te maken hadden met rampen die buiten het gezichtsveld van de Bijbel plaatsvonden. De God van Israël heeft die rampen niet tegen gehouden, maar sommige ervan gebruikt om Zijn volk uit benarde posities te redden, waardoor Zijn plan met Israël en de wereld doorgang kon vinden.

Het boek '*Werelden in botsing*' werd in de jaren vijftig geconfronteerd met vele protesten uit de wetenschappelijke wereld. Als Velikovsky's theorieën waar zouden blijken te zijn, moesten alle theorieën worden herzien en een enorme verandering in het wetenschappelijk denken te weeg brengen. De ontwikkelingen in het ruimteonderzoek bevestigden aan de lopende band de voorspellingen die Velikovsky in 1950 al deed.

Als reactie op de kritiek en de slechte wijze waarop '*Werelden in botsing*' door zekere wetenschappelijke kringen werd ontvangen, bracht Velikovsky er toe ter ondersteuning van de oudheidkundige en hedendaagse menselijke overlevering, zijn theorieën vanuit andere wetenschappelijke takken te benaderen met bewijzen uit de geologische en paleontologische wetenschap in de vorm van *stenen* en *botten*. Hij doet dit in zijn boek '*Aarde in beroering*', dat enkele jaren later werd gepubliceerd (4). Dit boek steunt ditmaal niet op legenden of tradities, maar alleen op de leer van de aardlagen en op de kennis van de fossielen, de botten van gestorven dieren. Het boek handelt eveneens over de grote catastrofes waarvan de aarde zowel in vóórmenselijk als in historische tijden onderworpen is geweest. De aarde en het water, voor ons leven zo onontbeerlijk, werden plotseling onze vijanden en verzwolgen het dierenrijk met inbegrip van het menselijk ras. Daartegen was geen wijkplaats of toevluchtsoord, omdat door de natuurrampen op onverwachte wijze het land en de zee herhaaldelijk van plaats wisselden, waarbij oceanen werden drooggelegd en grote stukken land door water werden verzwolgen. Overal waar de geologische en paleontologische gegevens over deze aarde werd onderzocht, werden tekenen van de grote catastrofes en beroeringen van de aardkost in oude en recente tijden gevonden.

Door het spoor van de geologie te volgen, kwam Velikovsky tot de slotsom dat de aarde meer dan eens het toneel is geweest, waarop zich grote dramatische scènes

afspeelden en geen enkele plaats op aarde is aan de gevolgen daarvan ontkomen.

Kennisname van theorieën omtrent de catastrofes op deze planeet en het heelal, kunnen het inzicht in de Bijbelse geschiedenis verdiepen en verbreden. De creationistische wetenschappers zullen echter alle genoemde verschijnselen hoofdzakelijk als een gevolg van de zondvloed zien. Het gaat er niet om of de Bijbel gelijk heeft als een natuurkunde- of geschiedenisboek, maar dat de gebeurtenissen uit het Oude Testament, als wonderen beschreven, te verklaren zijn als natuurverschijnselen. Voor ons *geloof* is een uitgebreide wetenschap over catastrofes niet noodzakelijk. Zeker niet om te bewijzen, dat de Bijbel 'waar' is. Het gaat om Gods grootheid en almacht, als Hij op een voor ons onbegrijpelijke wijze Zijn Schepping schudt om daardoor heilsgeschiedenis te schrijven voor zijn volk Israël en om zijn almacht aan de ganse wereld bekend te maken.

Enkele van die gebeurtenissen en natuurverschijnselen komen we ook in de Bijbel tegen, maar dikwijls zeer summier en bedoeld als *keerpunten* in de geschiedenis, waarbij de HERE het natuurgebeuren aanwendt, gebruikt en beveelt om Zijn wonderen tot stand te brengen (bijvoorbeeld Exodus 14:21).

Wij zijn nog al uitvoerig ingegaan op deze materie, omdat in Genesis 1:2 al spoedig gesproken werd over de woestheid, de leegte en de duisternis op aarde. Deze catastrofe, deze chaos moeten we niet zien als een verhaaltje, ontleend aan een of ander mythologisch gegeven uit de antieke godsdiensten in het Nabije Oosten. Nee, als gelovigen in de moderne tijd moeten we er aan wennen of opnieuw leren alle catastrofale gebeurtenissen beschreven in de Bijbel, als reële feiten te zien, waaraan niet voorbij gegaan mag worden.

Noten

(1) Deze grote Joodse wetenschapper begon in de Nazi-tijd in de Bijbel te lezen en kwam tot geloof in de God van zijn volk, de God van Abraham, Izaak en Jakob. ([terug naar de tekst](#))

(2) De Nederlandse vertaling verscheen pas in 1971 onder de titel 'Werelden in botsing', bij Ank-Hermes BV in Deventer. De hele discussie erover in de wetenschappelijke wereld in de jaren vijftig is grotendeels aan het Nederlandse publiek voorbijgegaan. ([terug naar de tekst](#))

(3) Immanuël Velikovsky, 'Werelden in botsing', Ank-Hermes BV, Deventer, 1978, bladzijde 60. ([terug naar de tekst](#))

(4) Immanuël Velikovsky, 'Aarde in beroering', Ank-Hermes BV, Deventer, 1973. ([terug naar de tekst](#))

[terug naar de Inhoud](#)

Hoofdstuk 4: *Gebeurtenissen tussen Genesis 1:1 en 1:2*

Wanneer we een studie maken over de eerste verzen van Genesis, dan kan het niet uitblijven dat we op een gegeven moment de term 'restitutie-theorie' tegenkomen. De term komt van het Latijnse 'restitutio in in tegrum' en dat betekent 'teruggave in oorspronkelijke toestand'. Via de Engelse taal is deze term als 'restitutie' in onze taal opgenomen en betekent 'schadevergoeding', 'teruggave'.

Net zoals *elke* theorie is ook de 'restitutie-theorie' (1) gebaseerd op een vóóronderstelling en die luidt: 'Tussen Genesis 1:1 en 1:2 bestaat een tijds kloof'. Het is niet bekend hoe groot die kloof is, maar die kan vele miljoenen jaren omvatten. Het

'waarom' van die kloof wordt in Genesis niet verteld.

Al vroeg in de Kerk ging men uit van een tijdsperiode tussen vers 1 en vers 2 die te maken had met een veronderstelde val van Satan, die men elders in de Bijbel meende te ontwaren. In de laatste decennia wordt de 'restitutie-theorie' aangewend om het tijdsverschil tussen de Bijbelse chronologie en de geologische tijdsrekeningen te kunnen overbruggen.

De Latijnse term geeft in wezen goed weer wat er in de theologie bedoeld wordt met de 'restitutie-theorie'. Men gaat ervan uit dat God na de verwoesting (2) van de eerste hemel en aarde uit Genesis 1:1, wat de wereld betreft, alles weer terugbracht in zijn, min of meer, oorspronkelijke staat. De aarde werd in zeven 'dagen' of 'perioden' (Hebreeuws: 'yom') hersteld. Sommige christenen menen dat het dagen van 24 uur zijn, terwijl anderen liever spreken over langere perioden. Soms wordt één dag gezien als 1000 jaar (2Petrus 3:8; Psalm 90:4).

De 'restitutie-theorie' steunt op vijf argumenten die allemaal aangevallen en verdedigd zijn zonder dat het tot een sluitende en overtuigende bewijsvoering leidde. Deze argumenten zijn:

1. God heeft de aarde niet als een woestijn geschapen (Jesaja 45:18).
2. Genesis 1:2 kán vertaald worden met 'de aarde *werd* woest en ledig'.
3. De combinatie van de woorden 'woest en ledig' komt alleen voor in verband met een oordeel van God (Jesaja 34:11; Jeremia 4:23).
4. Er was duisternis in het begin en duisternis is een teken van Gods oordeel (Joël 2:1,2; Amos 5:18-20; Zefanja 1:14,15).
5. In de Bijbel wordt iets verteld over de val van een geestelijk wezen, een 'morgenster' (Jesaja 14:12,v.v.; Ezechiël 28:12,v.v.).

De vóóronderstelde tijdsperiode tussen Genesis 1:1 en Genesis 1:2 is een periode met grote woestheid, waarin de plantenwereld mogelijk is blijven bestaan in gedecimeerde vorm, want er is geen sprake van scheppen van planten in Genesis 1:11,12, maar het doen uitspruiten ervan. God heeft de dieren en nog later de eerste mensen, de 'pre-adamieten', geschapen in Genesis 1:26,27. Uit hen heeft Hij later Adam en Eva uitverkoren om Zijn plan der eeuwen aan de mensheid bekend te maken. Deze belofte van Zijn plan is een goddelijke bestemming, die ieder schepsel als mogelijkheid in zich draagt. Dat betekent dat de herschepping een voorlopig karakter heeft. Zij is nog niet voltooid of volmaakt omdat een en ander nog niet is verlost. Hier staat het Israëlitisch denken diametraal tegenover het heidendom.

Bij de geloofsvisie, dat God de wereld niet uit een chaos heeft geschapen komt de vraag naar boven hoe dan het kwaad in de schepping gekomen is. We worden dagelijks met het kwaad geconfronteerd. Iedere dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad (Mattheüs 6:34)! De oorzaak van het kwaad wordt door de Schrift, hoofdzakelijk in symbolische taal, summier aangegeven.

In de sobere beschrijvingen uit Jesaja 14:12-15 en Ezechiël 28:11-19 vinden wij de feitelijke oorzaak van het ontstaan van het kwaad in de schepping. Zij die niet zo direct in Satans val geloven en naar voren brengen, dat God Satan bewust als zijn tegenstander geschapen heeft juist om Zijn doel te bereiken, gaan voorbij aan het feit, dat de HERE ook berouw kan hebben over het kwaad (Jesaja 42:10) (3). Het

berouwde Hem zelfs, dat Hij de mens gemaakt had (Genesis 6:6,7). Het deed Hem pijn de boosheid onder de mensen onder Zijn ogen te zien ontwikkelen tot een groot kwaad in de dagen vóór de zondvloed. Uitgerekend het uitverkoren geslacht van de Sethieten, de zonen Gods, de dragers van het Zaad van de vrouw, verviel in zonde door zich te vermengen met de dochters uit de nakomelingen van Kaïn, het niet-uitverkoren geslacht (Genesis 6:1-4). Dit alles heeft God niet gewild en kan in Zijn toorn gedwongen worden het onheil naar de wereld te zenden, zoals bij de Zondvloed (Genesis 6:7), om de wereld voor verdere ondergang te behoeden. Na de Zondvloed ging God een nieuwe wereld bouwen, die we nu kennen als de nu-wereld van 2Petrus 3:7, maar die intussen ook al geworden is tot 'een boze eeuw' (Galaten 1:4). Dit alles is de schuld van een gevallen engel, maar ook de schuld van de gevallen mensheid, door niet naar God te willen luisteren.

Satan zal steeds op de aarde ingrijpen om er een karikatuur van te maken. Oorspronkelijk was de aarde een schitterende schepping, maar door demonische inwerking werd ze tot een chaos. Dat is het 'tahoe-wa-bahoe', de woest- en ledigheid, waarvan Genesis 1:2 spreekt.

De Schepper van de hemelen en de aarde heeft, in materiële zin, overigens wel het goede én het kwaad geschapen, zoals dat is omschreven in Jesaja 45:9. Deze tekst moet allereerst in de context gezien worden, maar we kunnen dit terug projecteren naar de wereld van Genesis 1:1. In de eerste wereld is het kwaad geschapen als een object, als een middel om Zijn oorspronkelijke schepping op een hoger plan te brengen. In deze wereld zijn geen kwade wezens geschapen. God gebruikte het kwaad als een vuur, vergelijkbaar met de edelsmid die het vuur nodig heeft om van het metaal een mooi kunstwerk te maken, waar hij zijn ziel inlegt en er genoeg aan beleeft. Steken bemoeials of niet-vakmensen per ongeluk hun handen in het vuur om te willen helpen dan ondervinden zij de nadelige gevolgen. Zij brengen de smid hierbij even van zijn stuk, zodat het werk voor een moment wordt verstoord. Zo ongeveer kunnen wij het ontstaan van het kwaad voorstellen, toen sommige engelen zich op een dag uit hoogmoed met Gods verdere scheppingswerk gingen bemoeien. Dit zeggen wij als een werkconstructie of geloofsgedachte, omdat dit niet op deze wijze in de Bijbel staat. Wel kunnen we dit enigermate afleiden uit latere Bijbelse gegevens, omdat gesproken wordt over de hoogmoed van de engel en dat God het is, die het goede en het kwade kent en beheerst. Door de ongehoorzaamheid van de engel kwam een deel van de hemelen en de aarde in lichtelaaie te staan. De aarde werd daardoor verwoest en in duisternis gedompeld met de oervloed op de aarde. Dit is een betere geloofsgedachte dan het scheppen van tegenstanders met een bepaald doel. Zo iets is voorstelbaar bij mensen, bijvoorbeeld bij een bokser, die een tegenstander nodig heeft met het doel om te winnen desnoods door hem knock-out te slaan. Zo kan hij als een overwinnaar, als een krachtpatser, triomferen! Maar zó is God niet!

Men kan stellen dat hoogmoed toch maar latent aanwezig was in het vrije schepsel, dat later Satan werd. Zo komen we in een cirkelredenering terecht, waarmee we geen stap verder komen. Het ontstaan van het kwaad is een te gecompliceerde aangelegenheid voor het menselijk denken! Wat begrijpen we daarvan? Het gaat onze

werkelijkheid te boven. Het is in wezen Gods geheim! Alléén God kent het goed en het kwaad in absolute zin.

Toch kan niet worden ontkent, dat de val van Satan ons helpt enig licht te krijgen over het ontstaan van het kwaad en wel op een zodanige wijze, dat wij er een beetje mee uit de voeten kunnen. De val van Satan is in symbolische taal beschreven in de profetieën over de koning van Babel en de koning van Tyrus, achter welke koningen de Satan gezien kan worden als hun kwade genius. Als hun ondergang beschreven wordt, gaat de profeet veel verder in zijn beschrijving dan ooit op deze koningen van toepassing kon zijn geweest en daaruit mogen wij afleiden dat hij wijst op de val van Satan, die hen bezielde.

Deze Bijbelse notities zijn enigermate door de gelovige mens te bevatten, want het is toch wel opmerkelijk, dat hier de profetieën vermelden, dat de Satan na zijn hoogmoed uit de hemel op aarde werd neergeworpen (1 Timotheüs 3:6). Waarom juist op de aarde? Wijst dit er ook niet op, dat de Satan voordien in een bijzondere verbinding met de aarde stond en dat hij door zijn val de aarde, met een deel van het universum bedierf? (4) Een en ander herinnert ons natuurlijk sterk aan de ha-Adam in de hof van Eden, die ook door hoogmoed en misbruik van keuzevrijheid ten val kwam, zodat Satan min of meer zijn alléénheerschappij over de aarde terugkreeg. Wij dienen de (relatieve) keuzevrijheid van vrije schepselen als een zeer belangrijk gegeven te aanvaarden vanwege de ernstige gevolgen, die het verkeerde gebruik ervan met zich meebrengt. Deze keuzevrijheid is thans beschadigd of zeer beperkt geworden of zelfs helemaal verdwenen, zoals bij de gevallen engel, die op dit moment niets anders kan dan zondigen. Ook de menselijke wil is aan de zonde onderworpen, tenzij God in een menselijk leven of zelfs bij de hele mensheid op aarde ingrijpt.

De Schrift moet toch ergens voor het cruciale punt van het verval van de toenmalige (eerste) wereld de sleutel bevatten. Er zijn kennelijk geen andere oorzaken van kwaad of verderf aan te wijzen dan de eenvoudige voorstelling van de val van Satan door eigen schuld! De vermelding van de *duisternis* in Genesis 1:2 is belangrijk, want dat duidt op een oordeel! Satan was oorspronkelijk een lichtdrager, een morgenster, een zoon van de dageraad (Jesaja 14:2) bedekt met kostbare edelstenen en wandelend tussen stenen van vuur (Ezechiël 28:13,14), een engel des lichts, in beeldende taal uitgedrukt met behulp van de menselijke, zichtbare koning van Tyrus en Babel. Na zijn val is Satan de *wereldbeheerser van de duisternis* geworden, de geestelijke macht der boosheid in de hemelse gewesten (Efeze 6:12). Hij is 'de macht van de duisternis' (Lukas 22:53). Zien wij de samenhang? Zijn val heeft de aarde in diepe duisternis gedompeld.

Satan is 'de vader der leugen' geworden (Johannes 8:44). De duivel zondigt vanaf het begin, dat wil zeggen vanaf een zeker beginpunt, niet vanaf de schepping! Het was allemaal zo goed begonnen! En nu dit, de diepe duisternis! Maar er is hoop: *Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken van de duivel verbreken zou* (1 Johannes 3:8). Er is toekomst voor de wereld en de mensheid!

Noten

(1) Om een theorie te kunnen bestuderen, moeten we dus éérst de vóóronderstelling

kennen, waarvan de theorie uitgaat. (terug naar de tekst)

(2) Ook hier wordt van een vóóronderstelling uitgegaan. Er wordt aangenomen dat er een verwoesting heeft plaatsgevonden! De tekst geeft daarvoor zelf de aanleiding: 'De aarde was (werd) woest en ledig' (terug naar de tekst)

(3) De oude gnosis van de Grieken stelde, dat het kwaad en de zonde beide noodzakelijk zijn in het plan Gods. Het kwaad is altijd als de tegenpool van het goede aanwezig. In zoverre heeft God zelfs de zonde nodig. Hij verenigt ze in een hogere eenheid. Tegen deze leer verzet zich het Bijbelse getuigenis. Dat God ook het boze gebruikt is nog geen argument ten gunste van de gnosis. (terug naar de tekst)

(4) Dat er een verband is tussen chaos en demonie is ook bekend uit de oude mythen van de antieke godsdiensten, die niet zonder meer fantasieën zijn, want deze zijn ontleend aan de woordopenbaring van de eerste mensen, de pré-adamieten, die aanvankelijk in Gods licht wandelden als naar Zijn beeld en naar Zijn gelijkenis geschapen (Genesis 1:26,27), maar die, zoals elders gesteld, door degeneraties tot valse voorstellingen van de ware scheppingsgeschiedenis zijn gekomen. (terug naar de tekst)

terug naar de Inhoud

Hoofdstuk 5: Grondlegging of nederwerping der wereld?

Op een aantal plaatsen in het Nieuwe Testament (1) komen wij de term 'grondlegging der wereld', Grieks : 'katabolés kosmou', tegen. In de Griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuaginta (LXX), komt de term niet voor.

G.J. Pauptit vertaalt in zijn boek 'De tijden der eeuwen' 'katabolés kosmou' consequent met 'nederwerping der wereld', die hij in verband brengt met het 'woest en ledig worden' van de aarde in Genesis 1:2. De aarde is 'nedergeworpen', want het Griekse woord 'katabole' heeft de betekenis van: nederwerpen, instorten, omkeren, omgooien. Voor vele christenen klinkt 'nederwerping der wereld' vreemd in de oren. 'Katabaloo' heeft in de tijd van Homerus (ongeveer 880 voor Christus) de grondbetekenis van 'neerwerpen'. 'Katabaloo' bestaat uit twee woorden: 'kata' (neer) en 'ballein' (werpen). Het woord betekent ook 'naar beneden werpen', 'naar de grond trekken', 'doden', 'wegwerpen', 'neerzetten', 'terugwijzen' en 'neerleggen'. Het in bouwputten gooien van stenen om een fundament te leggen voor een huis en het neergooien van stenen op de grond om een weg aan te leggen, wordt óók 'katabaloo' genoemd.

In het Nieuwe Testament wordt 'katabaloo' samen met 'themelios' gebruikt als vertaling van het Hebreeuwse woord 'ya-sad', dat 'grondleggen' of 'grondvesten' betekent (2). 'Themelios' heeft de betekenis van 'fundament', 'grondlegging'.

In de LXX komt het woord 'katabole' niet voor in verband met Genesis

1:2. Grondleggen wordt trouwens nergens in het Oude Testament in verband gebracht met Genesis 1:2. Wel wordt er gesproken over het fundament leggen van de aarde in Job 38:4: *Waar waart gij, toen Ik de aarde grondde? Waarop zijn haar grondvesten neergezonken, of wie heeft haar hoeksteen gelegd? Toen de morgensterren tezamen vrolijk zongen en al de zonen Gods juichten?*. Wanneer wij deze tekst beluisteren, ging het er vrolijk aan toe bij de grondvesting (schepping) der aarde! Kan dit samengaan met woestheid en ledigheid of chaos in Genesis 1:2?

'Katabolos kosmou' in de betekenis van 'nederwerping der aarde' is in het Nieuwe

Testament kennelijk een terugblik op Genesis 1:2, als een belangrijke mededeling en mijlpaal in de geschiedenis van de zichtbare wereld, waarbij de toen-wereld (2Petrus 3:5-6) overging naar de oude wereld van de tweede aïon (2Petrus 2:5) als gevolg van een wereldcatastrofe in de vorm van het woest en ledig worden van de aarde met de duisternis op de oervloed. Een gebeurtenis waarvan in het Oude Testament geen melding wordt gemaakt en pas in het Nieuwe Testament als historisch feit bekend wordt gemaakt.

Als Petrus schrijft over 'pro katabolés kosmou' (1Petrus 1:20), moeten we er vanuit gaan dat Petrus kennis had van de aïonen, dus van de toen-wereld als een préhistorische voorwereld, de oude wereld tot aan de Zondvloed, de nu-wereld tot aan de wederkomst van Christus (2Petrus 2:7) en van de komende wereld ná de wederkomst. (2Petrus 3:10). Hij wist van drie werelden.

We lezen 2Petrus 3 in combinatie met 2Petrus 2:7 om in te zien, dat Petrus zicht heeft gehad had op de aïonen of werelden. Met andere woorden: er is niets op tegen 'katabolus kosmou' in verband te brengen met Genesis 1:2, omdat het daar óók gaat om de overgang van de eerste wereld naar de tweede wereld, *die uit de verwoesting der aarde door God opgebouwd zou worden*. Om de laatste reden moet juist de voorkeur worden gegeven aan 'nederwerping der wereld', boven 'grondlegging der wereld', omdat 'nederwerping' in relatie staat met de intrede van de zonde en de duisternis in deze wereld. Bovendien is een belangrijke motief, dat het Grieks voor 'grondlegging' of 'fundament' niet is 'katabole', maar 'themelion'.

Voor 'katabole' heeft de Statenvertaling echter uiteenlopende vertalingen. De vraag is: wat moet het zijn? In 2Korinthe 4:9 en Openbaring 12:10 is volgens G.J. Pauptit de werkelijke betekenis gegeven: 'Katabole' betekent letterlijk 'nederwerpen'. Hij komt tot de conclusie dat 'grondlegging der wereld' een foutieve vertaling is (3). De vraag kan worden opgeworpen, of een woord een volkomen tegengestelde betekenis kan hebben en dit nog wel op een zeer cruciaal punt als nederwerpen of grondleggen! Heeft Satan, als de grote 'dooreenwerper', de betekenis door elkaar gegooid? Natuurlijk kan een woord verschillende betekenissen hebben, maar géén *tegengestelde* betekenis.

De vraag is hoe het kan, dat 'katabolé' naast 'nederwerpen' ook vertaald wordt met 'grondleggen'?. Is het mogelijk dat de theologen geen raad wisten met de gedachte van 'nederwerpen der wereld' omdat deze in hun ogen niet paste bij gebrek aan kennis en zicht op de aïonen als wereldtijdperken en daardoor ook geen zicht hadden, dat de aarde eenmaal was 'nedergeworpen' in de zin van Genesis 1:2. Is het woord 'grondleggen' op den duur toch een eigen leven gaan leiden, omdat theologen deze betekenis klakkeloos van elkaar hebben overgenomen? Is niet op deze wijze 'katabolus kosmou' als betekenis van 'grondlegging der wereld' ten onrechte in het 'Theologisch Dictionary of the New Testament van Kittel en Friedrich' en in het 'Exegetisch Wörterbuch zum Neuen Testament' terecht gekomen? Tot hun verdediging kan worden aangevoerd dat in de Griekse bouwwereld het op en naast elkaar stapelen van stenen in een bouwput voor het leggen van fundamenten van huizen ook het woord 'katabolé' werd gebruikt. De religieuze betekenis is echter 'neerwerpen', hetgeen mogelijk onvoldoende onderkend is.

De term 'grondlegging der wereld' klinkt op het eerste gezicht geloofwaardig en ook logisch! Maar deze vertaling kan zo'n belangrijke mijlpaal in de zichtbare wereld als de 'nederwerping' (of verwoesting) der wereld in Genesis 1:2 over het hoofd zien.

In navolging van G.J.Pauptit en S.van Mierlo houden wij vast aan 'nederwerping der wereld'. Zo krijgt zelfs het 'voor' en het 'van' in verband met 'nederwerping der wereld' juist een diepe betekenis voor hen, die inzien, dat de 'toen-wereld' waarvan bij Petrus sprake is, nedergeworpen was in Genesis 1:2 en dat God daarna de hemel en de aarde ging herstellen

De uitdrukking 'grondlegging der wereld' komt op diverse plaatsen in het Nieuwe Testament voor, die we hieronder kort de revue zullen laten passeren.

Johannes 17:24

U hebt mij liefgehad vóór de nederwerping der wereld. Jezus Christus als de Zoon van God, de Eerstgeborene van de schepping, was er reeds vóór de schepping van de hemelen en de aarde in Genesis 1:1, dus ook vóór 'de grondlegging der wereld'. Toch moet consequent de vertaling 'nederwerping der wereld' worden toegepast omdat het te maken heeft met de zonde en duisternis die ongewild in de schepping is gekomen. In de Schrift laat God ons zien wat Hij gedaan heeft toen de keuzevrijheid van Zijn schepselen niet leidde tot Zijn doel en welke maatregelen Hij nam en nog zal nemen. Of is de val van Satan toch in Gods raadsbesluit opgenomen? Dit blijft een open vraag, waarop wij (nog) geen antwoord weten.

Efeze 1:4

Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem vóór de nederwerping der wereld. Gods gedachten gaan wel verder terug, maar hier is gerekend met de uitverkiezing van de zondige mens in een zondige toestand, als gevolg van de nederwerping der wereld. Het spreekt vanzelf, dat we op de achtergrond de Zoon van God zien vóór de grondlegging der wereld. Ook dat is waar! Maar zo is het hier waarschijnlijk niet bedoeld. Het gaat om de relatie met de mensen, die er waren ná de nederwerping der aarde.

Hebreeën 4:3

En toch waren zijn werken vanaf de nederwerping der wereld gereed. Ook is waar, dat in principe zijn werken gereed zijn vanaf de grondlegging der wereld vór voor de nederwerping der wereld. Hier zou 'grondlegging' goed kunnen passen, maar gezien de context lijkt dat toch niet de bedoeling te zijn. Hier is sprake van een toorn Gods over het niet willen ingaan in Zijn rust, omdat God Zijn werken volbracht heeft bij de verdere opbouw van de wereld in Genesis 1:3 tot en met 31. Ten behoeve van de zondige mens moet het accent op de wederopbouw van Zijn werken liggen.

Hebreeën 9:26

Want dan had Hij dikwijls moeten lijden sinds de nederwerping der wereld. Hier past grondlegging niet goed bij! Het leed kwam pas na de nederwerping der wereld, na Satans val.

1Petrus 1:20

Hij was van tevoren gekend, vóór de nederwerping der wereld. Het komen van het

Lam was noodzakelijk om de zonde van de wereld weg te nemen. Het gekend worden van de Zoon van God vóór de grondlegging der wereld is ook waar!

Openbaring 13:8

Het Lam, dat geslacht is sedert de nederwerping der wereld. Hier gaat het om een gebeurtenis in de menselijke wereld ná de nederwerping. Het ligt niet voor de hand dat de Zoon van God reeds geslacht werd vóór de grondlegging der wereld.

Openbaring 17:8

Wier naam niet geschreven is in het boek des levens van de nederwerping der wereld af. Wie zijn niet in het boek geschreven? De mensen, die er waren ná de nederwerping. Zij hebben geen deel aan het leven in de toekomstige wereld, het eerste opstandingsleven, waarover de tweede dood geen macht heeft gedurende de duizend jaren (Openbaring 20:6). Als God alles in allen zal zijn (1Korinthe 15:28) zullen alle mensen verzoend zijn met God.

Als wij blijven vasthouden aan de uitdrukking 'vanaf de grondlegging der wereld', dan is de conclusie, dat alles van te voren besloten is. Dit is in zekere zin wel waar, maar niet in de zin van de uitverkiezingsleer van Calvijn, die leert dat God reeds van vóór de grondlegging der wereld een beperkt aantal mensen uitverkoren heeft tot hemelse zaligheid en het merendeel van de mensheid verwezen heeft naar een vurige hel, als eindeloze straf.

Noten

(1) Mattheüs 13:35; 25:34; Johannes 17:24; Efeze 1:4; Hebrëen 4:3; 9:26; 1Petrus 1:20;

Openbaring 13:8; 17:8. ([terug naar de tekst](#))

(2) Zie onder andere: 1Koningen 5:17; 6:37; 2Kronieken 31:17; Ezra 3:6,10; Zacharia 8:9. ([terug naar de tekst](#))

(3) G.J. Paupit, 'De tijden der eeuwen', bladzijde 95. ([terug naar de tekst](#))

[terug naar de Inhoud](#)

Intermezzo

De leer van de hel is mede ontstaan door de invloed van het Germaanse pessimisme. In de Middeleeuwen leefde diep het besef, dat de wereld aan deze zijde van het graf niet volmaakt kan worden. De leer van Thomas van Aquino heeft in de scholastiek (1) een rechtvaardiging van het harde leven gegeven door een schone omsluiting, die door het Middeleeuwse volk niet werd doorzien. In de Germaanse godsdienst kon het licht in deze wereld de duisternis nooit overwinnen. Pas in de toekomstige wereld, het rijk van Baldur, zal het licht de duisternis overwinnen.

Geestelijkheid en adel in de Middeleeuwen, de dragers van de wereldorde, hebben deze visie in gewijzigde, aangepaste, vorm overgenomen. Eerst na de dood of bij de jongste dag kan de volmaaktheid aanvangen. Tegelijk werd in die tijd veel over het paradijs, aarde en hel geschreven en gepredikt. Dante (1265-1325), een tijdgenoot van Thomas van Aquino, schreef 'Divinia Commedia', de Goddelijke Komēdie, waarin we de wereld van Thomas geheel terugvinden.

In 'Inferno' bouwt Dante geheel voort op de inzichten omtrent de hel van Augustinus

in zijn boek 'De Civitate Dei' (de Stad Gods), die zich vooral verzet had tegen de leer van Origenes omtrent de universele verlossing waarin een hel uiteindelijk niet meer nodig zou zijn, omdat zelfs ook Satan uiteindelijk verlost zou worden.

Noot

(1) De 'scholastiek' is een combinatie van theologie en filosofie die in de Middeleeuwen ontstaan is en geleerd werd en waarvan de invloed in het christendom zelfs in onze tijd nog erg sterk is. ([terug naar de tekst](#))

[terug naar de Inhoud](#)

Hoofdstuk 6: *Genesis 1:3 tot en met 2:4a*

Na Genesis 1:2 begint de strijd tegen de macht van de duisternis, een macht van de hoogste orde. Gods daden begonnen met het herstel van de wereld als *lichtwereld* in Genesis 1:3. Het klinkt ons dan ook logisch en reëel in de oren, als wij Genesis 1:3 tot en met Genesis 2:4a verstaan in het licht van het herstelwerk in zes dagen of perioden (Hebreeuws: 'yom', wat dag of periode kan betekenen).

Gods Geest zweefde over het oppervlak van de oervloed als begin van de wederopbouw, waarbij God tegelijk met Zijn Woord daden stelde tot verder herstel. Zo spreekt 2Petrus 2:5 van het ontstaan van de zogenaamde 'oude wereld' als de nieuwe herstelde wereld.

God bracht de scheiding tussen licht en duisternis, waardoor het licht op aarde kon komen en de duisternis min of meer op afstand werd gebracht. Hier was geen sprake van scheppen! Vervolgens kwam er scheiding tussen wateren en wateren, op een zodanige wijze, dat het uitspansel ontstond, vanwaar het vocht zal kunnen neerdalen c.q. opstijgen als damp ten behoeven van de plantengroei. Ook hier is geen sprake van scheppen, wel van herstelwerk. Voorts deed God het droge te voorschijn komen en de aarde en de zeeën ontstonden. Hij bracht licht aan het uitspansel om scheiding te maken tussen dag en nacht met dagen van 24 uur. God deed de planten opnieuw uitspruiten. Kennelijk waren ze er reeds vóór de verwoesting. Tot nog toe is niet gesproken over 'scheppen' als iets wat er tevoren niet was.

Na het herstel van de aarde en een deel van de hemelen werden nieuwe wezens geschapen. Het dier en de mens tussen de vogels en de vissen. Hier staat in het Hebreeuws 'scheppen' uitdrukkelijk vermeld. Op deze wijze moest de mens de aarde bewonen als kroon van Gods herstelwerk. Er was opnieuw een heerlijke toestand, maar niet in die mate als die van de eerste vóór-wereld. Op de achtergrond blijft de chaotische macht als een tegenwerkende kracht aanwezig tot aan het eindgericht toe.

In de zevende periode onderbrak God Zijn werk om daarna zijn herstelwerk te vervolmaken. Daaraan mocht de mensheid als Zijn schepping deelnemen. Op de sabbat van God, de zevende dag of periode, zijn er mensen in overvloed aanwezig. God rustte uit van al Zijn werken, niet van de schepping van de hemelen en de aarde in Genesis 1:1, maar van het herstelwerk na de verwoesting van de aarde in Genesis 1:2. Zijn sabbatsrust moet dus in verbinding gebracht worden met Genesis 1:2 en niet met Genesis 1:1. De pauze is er ook ten behoeve van de mensheid, opdat deze zich verder kan ontplooiën als vrije schepselen en zo op een hoger plan komen in een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waar geen duisternis zal zijn. Ook de dood zal er

niet meer zijn, want die was in bepaalde vorm aanwezig door het eten van planten door mens en dier.

Is het herstelwerk van God een voor ons begrijpelijker voorstelling van zaken dan de schepping van de hemelen en de aarde in Genesis 1:1? Het gaat om een natuurkundig, realistisch gebeuren, waardoor een tweede wereld of een tweede aïon met een ander karakter en ontwikkeling kon ontstaan.

Genesis 1:2-2:4a geeft zo meer klaarheid, meer reliëf, meer kracht en vooral meer zicht op het ontstaan van een nieuwe aïon of wereld. Ook de positie van de mens op de aarde wordt duidelijker omdat deze Gods bijzondere aandacht krijgt. De mens is na de schepping van de engelen voor de eerste (toen-)wereld van 2 Petr.3:5,6 van belang voor de herstelde wereld (1). Naast de engel is de mens geschapen als een vrij schepsel met een relatieve keuzevrijheid, die een gave is van God die andere schepselen, zoals het dier, niet ontvangen hebben. Het is de hoogste eer voor engel en mens, want hiermee zijn ze in staat God lief te hebben, te eren en te aanbidden.

Door deze beschouwingen over het ontstaan van de mens, kan hij tot een 'kosmisch geloofsdenken' komen. Het denken in aïonen of werelden, dat vër uitgaat boven het rustige, maar ook saaie, burgerlijke geloofsdenken dat alles zo onbeweeglijk, zo vanzelfsprekend ziet door zich alleen bezig te houden met het persoonlijk geloofsleven. Zo'n gelovig mens moet wakker geschud worden door een tekst als Job 38:4-6, die zegt: *Waar waart gij (mens), toen ik de aarde grondvestte? Waarop zijn haar grondvesten neergezonden of wie heeft haar hoeksteen gelegd?* Het zijn van de mens op aarde is niet zo vanzelfsprekend. Het heeft zin naar de oorsprong van de schepping te zoeken. Zo leren we niet alleen de eerste wereld van Genesis 1:1 te zien, maar ook de overgang naar de tweede wereld vanaf Genesis 1:2 tot aan de zondvloed. Thans leven wij in de nu-wereld van 2 Petrus 3:7, de tegenwoordige hemelen en aarde, vanaf de zondvloed uit de dagen van Noach tot aan de wederkomst van Christus, levend in de tegenwoordige boze aïon van Galaten 1:4! De aïonen door speelt de positie van de mens in Gods ogen een grote rol. Na de wederkomst komt het 1000-jarige rijk en de laatste aïon de nieuwe hemel en de nieuwe aarde van Openbaring 21.

Noot

(1) In 2 Petrus 3:5,6 gaat het niet om de zondvloed van Noach (Genesis 6), maar om de watervloed na de wereldcatastrofe in Genesis 1:2. ([terug naar de tekst](#))

[terug naar de Inhoud](#)

Hoofdstuk 7: Genesis 2:5,6

De zevende dag (of periode) is de sabbat of de rustdag van God. Deze wijst heen naar Zijn Koninkrijk, de heerschappij uit de hemelen op aarde. Genesis 2:1-3 behoort ook tot de geschiedenis van Genesis 1:2 tot en met Genesis 1:31. De indeling van de verzen is daarom zo ongelukkig, want er volgt nog het onderschrift in Genesis 2:4:

Dit is de geschiedenis van de hemel en de aarde, toen zij geschapen werden. Ten tijde, dat de HERE God aarde en hemel maakte. Let wel: *geschiedenis*, géén verhaal.

Met deze woorden wordt het herstelwerk van God afgesloten. Paulus zal in Romeinen

1:20 'het begin van de schepping der wereld' noemen, die betrekking heeft op de eerste mensen, want Gods openbaring veronderstelt de aanwezigheid van luisterende mensen.

Genesis 2:5-6 staat los van de voorafgaande geschiedenis over het herstelwerk, dat zeer goed gemaakt was. We lezen daar: *Er was nog geen enkel veldgewas op de aarde, en er was nog geen enkel kruid van het veld uitgesproten, want de HERE God had het niet op aarde doen regenen, en er was geen mens (Adam) om de aardbodem te bewerken, maar een damp steeg op uit de aarde en bevochtigde de gehele aardbodem (1)*. Geen plantengroei op aarde, terwijl in Genesis 1:12 wordt medegedeeld, dat het goed was met de plantengroei? Wat was er gebeurd? Functioneerde het uitspansel niet zo goed meer als het behoorde en wat was daar de oorzaak van? Blijkbaar had er opnieuw een wereldomvattende catastrofe plaats gevonden in de periode ná Genesis 2:1.

In Genesis 1:26-28 lezen we dat God de mens schiep. Dit was niet de ha-Adam uit Genesis 2:7, de mens, die door God *geformeerd* werd. Het gaat in Genesis 1:26-28 om de zogenaamde 'pré-adamieten', mensen die vóór Adam en Eva geschapen waren. De leer over het bestaan van pré-adamieten is zeer oud. De theoloog Don Calmet verwijst er naar in zijn '*Dictionnaire de la Bible*' van 1730 en vermeldt, dat Clemens van Alexandrië, een bekende Kerkvader (150-215), er over schreef in zijn boek over de '*Hypotuposes*'. In 1655 schreef de Franse theoloog J. de la Peyrère, een boek met als titel: '*Prae-Adamitae*', een studie over de 'pre-adamieten', de eerste mensen. Hij was waarschijnlijk een Marraan (2), dus van Joodse bloede. Een korte tijd is hij als Franse afgezant in de Republiek der Nederlanden geweest tijdens de Gouden Eeuw. In navolging van De la Peyrère heeft S. van Mierlo in de jaren 1950-1963 een studie gemaakt over Genesis 1 tot en met 3, gevolgd door K.A. den Breejen in 1970 (3).

De pré-adamieten, de eerste mensen, kregen de opdracht zich te vermenigvuldigen en de aarde te vullen en over haar te heersen (Genesis 1:28). Er was toen volop plantengroei. De planten dienden tot spijs voor zowel dier als mens. Het uitspansel zorgde voor een regelmatige bevochtiging. Het was een schitterend geheel. Onder die omstandigheden hebben de eerste mensen wel duizenden of veel meer jaren geleefd, want de mens was bestemd voor onsterfelijkheid. De bedoeling was, dat alle mensen tot een leven op hoger niveau zouden komen zonder de duisternis op de achtergrond en zonder de zee, die alsnog een gevaar konden opleveren.

In Genesis 2:5-6 was niemand in staat om de aardbodem te bewerken. Er bleek nagenoeg geen planten te zijn op aarde, want er heerste een grote droogte over heel de aarde. God had het in die tijd niet laten regenen op aarde. Een damp bevochtigde de aarde maar blijkbaar was dit onvoldoende om het gewas te doen uitspruiten. Waarom was er nog geen regen gevallen? Was er iets gebeurd met het uitspansel? Had er wederom een catastrofe plaatsgevonden in het universum, die haar invloed had op aarde? Als plantengroei onvoldoende is of geheel ontbreekt, dan moet dat enorme gevolgen hebben voor dier en mensheid! Gebrek aan voedsel maakt hongerig en agressief tegelijk. Het heeft de dood van mens en dier tot gevolg. Een degeneratieproces onder alle levende wezens werd in gang gezet. Wat is er van de

schoonheid van dier en mens overgebleven? En van de plantengroei met allerlei giftige planten? Ook de wereld van de vogels en de vissen ziet er niet meer zo liefelijk uit.

We zien verder dat de mensen agressief werden met traumatische ervaringen. De wereld werd in de periode van Genesis 2:5,6 ten diepste geteisterd door allerlei chaotische toestanden.

Gelukkig was niet alles tot op de bodem verdorven! Er was nog herstel mogelijk maar de wereld ziet er niet meer 'zeer goed' uit met al die woeste kale bergen en woestijnen, de gevaarlijke zeeën met roofvissen, de natuur met vele giftige planten en wilde roofzuchtige dieren en mensen die op verschillende plaatsen nog steeds in erbarmelijke en gedegeneerde omstandigheden leven.

Helaas hebben we over de oorzaak van dit verval slechts enkele Bijbelse gegevens in Romeinen 1:18-32 en 2:14-16, waar we onder andere lezen: *Want toorn van God openbaart zich van de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen, die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden Immers, hoewel zij God kenden, hebben zij Hem niet als God verheerlijkt of gedankt, maar hun overleggingen zijn op niets uitgelopen, en het is duister geworden in hun onverstandig hart. Bewerende wijs te zijn, zijn zij dwaas geworden, en zij hebben de majesteit van de onvergankelijke God vervangen door hetgeen lijkt op het beeld van een vergankelijk mens, van vogels, van viervoetige en van kruipende dieren. . . .*

We kunnen slechts gissen naar wat er gebeurd kan zijn. Mogelijk waren de pré-adamieten tot valse religies gekomen. Alles is verworden tot natuurgodsdiensten en afgoderij. Zij bevonden zich niet meer op de goede weg naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde waarvoor ze bestemd waren.

Ook nu weer laat God het er niet bij zitten! Nogmaals doet Hij een poging Zijn doel met de wereld en de mensheid te bereiken. Temidden van de chaos plantte God de Hof van Eden als een uitverkoren plek op aarde en doet ha-Adam, als de specifieke mens uit de pré-adamieten, door formatie geboren worden als de eerste mens om de pré-adamietische volken tot zegen te worden met het oog op het toekomstige Koninkrijk van God op aarde. Dit lezen we in Genesis 2:7-25. Maar ook ha-Adam en Eva kwamen tot een val door toedoen van de slang, de duivel, die aan de rand van de Hof van Eden loerde om er binnen te komen. Dat is hem gelukt. Wij kennen de geschiedenis van de levensboom en van de boom van goed en kwaad. De duivel wist Adam en Eva zover te krijgen, dat ze van de verboden vruchten namen en aten. De aarde werd opnieuw in diepe duisternis gedompeld. Satan kreeg, tot op zekere hoogte, zijn alleen heerschappij op aarde terug. Na de uitdrijving van Adam en Eva uit de Hof van Eden, bleef God de mensheid trouw en via het uitverkoren geslacht van de Sethieten, Noachieten en Semieten en later via Abraham, Isaak en Jakob het volk Israël, zou het Koninkrijk Gods eenmaal weer terugkomen op aarde. Zo is er toch perspectief voor de wereld en de mensheid gebleven vooral dankzij de dood en opstanding van Messias Jezus.

Noten

(1) Dr. Reisel vertaalt de Hebreeuwse woorden 'adam ajin' letterlijk met: 'en mens niet'. Hier zijn verschillende vertalingen mogelijk. Uit de context kan begrepen worden: 'een mens was niet in

staat'. Dat kan betekenen dat het voor de mens onmogelijk was om de aardbodem te bewerken vanwege bijzondere omstandigheden. ([terug naar de tekst](#))

(2) Marranen zijn door geweld tot het christendom gedwongen Joden in het Spanje van de 14e eeuw. Deze (scheld)naam is mogelijk afgeleid van een oud Spaans woord voor varken (marrano). De Joodse spijswetten verboden het eten van varkensvlees. ([terug naar de tekst](#))

(3) S. van Mierlo, 'De openbaring Gods', Amsterdam, 1954, bladzijde 158-163, 230-234 en in het tijdschrift 'Uit de Schriften' de jaargangen 1960/1963. K.A. den Breejen, 'Schepping, val en vloed', Bussum, 1970, bladzijde 116-139. ([terug naar de tekst](#))

[terug naar de Inhoud](#)

Hoofdstuk 8: *De moderne theologie over Genesis*

In de kring van de moderne theologen in de jaren 1960/70 gingen diverse bijbelkritische stemmen op als zou het in het boek Genesis slechts gaan om 'verhalen' en niet om ware gebeurtenissen. Zo zou in Genesis voor velen de schepping beginnen met een vormeloos begin, een chaotisch ongeordende massa, waarop Genesis 1:3 begint met de eigenlijke schepping, maar dan gezien in een verhaal, of een gedicht of een mythe en niet als een historisch gegeven. Voorts zou het, óók in het scheppingsverhaal, enkel en alleen gaan om een manier van Hebreeuws denken, door Israël ontleend aan de scheppingsmythen van de antieke wereldgodsdiensten. Dit alles zou zijn omgewerkt tot een eigen Joods scheppingsverhaal met een veel wijdere en diepere betekenis in de sfeer van het Joods-Hebreeuws denken. Dit omvormen van antieke scheppingsverhalen of voorstellingen zou hebben plaats gevonden ná de Babylonische ballingschap. Het Bijbelse scheppingsverhaal zou van recente datum zijn. In Genesis 1 en 2 zou het alleen gaan om het doel, waartoe God de mens naar Zijn beeld geschapen heeft, omkleed in een scheppingsverhaal met op het eind een loflied op Gods scheppingsdaden. Er zou in feite geen aandacht moeten worden besteed aan de werkelijke oorsprong van de mens, maar aan de mens in de tijd van heden met een eigentijds verstaan van de Bijbel, waarin hij leeft met het streven naar de heiliging van de tijd. Hier steken ongetwijfeld elementen van een Joodse denkwijze achter, die echter door de moderne of kritische theologen zijn misverstaan door een en ander niet te baseren op historische feiten. Bepaalde elementen van het Joodse denken zijn door niet-Joodse christenen gebruikt voor een verkeerde voorstelling van Bijbelse zaken, door hele stukken van de historische feiten in de Bijbel als niet echt gebeurd te beschouwen.

Genesis zou niet alleen over het ontstaan van de wereld vertellen, zij het in een verhaal, maar tevens in een adem in verband gebracht moeten worden met het bestaan van Israël. Dat zou de opdracht krijgen slechts de kern van de boodschap uit te dragen te midden van een niet gelovige wereld, vreemd aan het Hebreeuws denken.

Er is echter nog altijd de in historische zin, niet in de vorm van ideële voorstellingen, maar op ware feiten gebaseerde voorgeschiedenis van Israël. Het boek Genesis kan een voorbeeld van oudoosterse literatuur genoemd worden, maar daarmee is weinig gezegd. Opmerkelijk is toch de vroege betrokkenheid van de mens op feiten, zoals het feit van het begin van de schepping van de mens. De verlossing van de wereld en de mensheid uit de ellende bestaat in haar geschiedenis en feitelijkheid. Zonder de

feiten van de heilsgeschiedenis is geen heil mogelijk!

Ook in de kring van de Israël-theologen wordt nauwelijks waarde gehecht aan de chronologie van de Bijbelse heilshistorie. Door het Hebreeuwse denken op een verkeerde wijze centraal te stellen, bleef er praktisch niets over van de historische feiten, zodat alle grond van Gods woord onder onze voeten wordt weggenomen, want juist de harde feiten in de Bijbelse historie waren verbonden met Gods openbaringen in de tijd en in de wereld, zowel in de voorgeschiedenis als in de huidige geschiedenis van Israël.

In de moderne theologie werd tenslotte een en ander zo onrealistisch, dat gesproken werd van 'God-is-dood-theologie' of 'God is weerloos', met allerlei dwaze en ingewikkelde beschrijvingen er omheen.

Moderne theologen hebben een aversie tegen het 'biblicisme' [\(1\)](#) en zetten vraagtekens bij de traditionele leer over de onfeilbaarheid van de Bijbel. Zij willen slechts de 'Godsopenbaring' daarboven stellen. Hier begeven zij zich op een gevaarlijk pad, dat regelrecht naar de bijbelkritiek voert.

De moderne theologie is steeds verder gegaan met het afwijken van het rechte pad en heeft ondertussen een ander gewaad aangetrokken. Ze droomt van een wereld met meer menselijkheid in humanistische zin of van een toekomstige wereldgemeenschap vol medemenselijkheid, waarin alle godsdiensten en heilige boeken een plaats zullen vinden. Het gaat vandaag om meer 'Godsopenbaring' in alle religies. Er is een soort mystieke beleving, een dialoog met de wereld, waarbij het Koninkrijk Gods vermengd wordt met ideeën uit de sfeer van humanistische en atheïstische ideologieën met als gevolg grote verwarring, gepaard gaande met normloos denken. Het Koninkrijk Gods komt niet tot stand door menselijke inspanningen of met de hulp van een evolutionair of revolutionair proces.

De Bijbelse geschiedenissen zijn geen verhaaltjes ontleend aan de mythen van allerlei godsdiensten. De historische feiten in de Bijbel hebben werkelijk in ruimte en in tijd plaats gevonden. Deze geloofsvisie brengt de Bijbel dichterbij de mens, waardoor de diepe overtuiging ontstaat, dat Gods Woord ons vertrouwen waard is. De Duits theologe, dr. Eta Linneman, een van de belangrijkste bijbelkritische theologen in Europa, is daar na lange tijd achter gekomen. Van alles wat ze op de universiteiten onderwezen heeft, heeft ze afstand genomen. Al haar boeken, alsmede artikelen in tijdschriften, verzamelstudies en jubileumuitgaven heeft ze reeds in 1978 eigenhandig in de vuilnisbak gedaan. Zij wil terugvallen op het eenvoudige Evangelie, zoals zij in het openbaar voor de televisie verklaarde.

Deze beschouwingen over de moderne, kritische theologie zijn nodig om het begin van het boek Genesis in een klaar daglicht te stellen, niet alleen als een geloofsboek, maar óók als een belangrijk *historisch* boek. In Genesis is alles voluit historie!

De ware Godskennis is bijgehouden door Godvrezende mensen, en op den duur op schrift gesteld. Zo moeten wij de oorsprong van de wereld in herinnering houden en niet als onbelangrijk ter zijde leggen. Genesis heeft zeker een boodschap op basis van feitelijke gebeurtenissen. We moeten weten, dat alles van de oorsprong af van de God van Israël komt en dat de wereld om ons heen niet domweg is ontstaan uit de natuur uit een chaos of door stomme heidense afgoden. De antieke godsdiensten hebben

reeds zeer vroeg de scheppingsgeschiedenis in oervorm verbasterd tot hun eigen heidense scheppingsmythen.

Ook al weten we niet precies hoe Gods Woord in de praktijk is ontstaan, het feit ligt daar en Gods Woord functioneert door de kracht van de Heilige Geest. Het is waar dat de Schrift beelden of voorstellingen heeft ontleend uit het heidens, antieke wereldbeeld, zoals bijvoorbeeld dat de zon rondom de aarde draait, de indeling van hemel, aarde en onder de aarde, het uiterste van de zee of het uiterste van de aarde als de grens of de ingang tot het dodenrijk. De Bijbel is echter niet gevangen in deze antieke wereldbeelden, maar heeft ze gebruikt om een betere voorstelling te kunnen maken. Kortom: in Genesis gaat het om ware Bijbelse gegevens.

De schepping van de hemelen en de aarde in Genesis 1:1, de verwoesting van de aarde in 1:2, de wederopbouw van de wereld 1:3-2:4, het degeneratieproces in natuur en mensheid gedurende een lange tijd in 2:5-6 gepaard gaande met wereldcatastrofen, de eerste mensen, de pré-adamieten, die tot verval kwamen door een inval vanuit de duistere wereld daarboven, de formering en roeping van ha-Adam in de hof van Eden 2:6-25, de val en de verdrijving van ha-Adam uit de hof van Eden in de omgeving van de Eufraat in hoofdstuk 3. Vanaf Genesis 4 begon de geschiedenis van de Adamieten met de handhaving van de woordopenbaring in de Seth-traditie, de verdere verloedering van het niet-uitverkoren geslacht van de Kaïnieten en op het laatst de val van de Sethieten waarop de zondvloed wel moest volgen. Vervolgens de uitredding van Noach en zijn gezin uit de zondvloed in Mesopotanië, die de woordopenbaring door de vloed hebben heen gedragen. Het ontstaan van een nieuwe aïoon of wereld na de zondvloed met haar eigen karakter en ontwikkelingsgang, de 'nu-wereld' van Petrus (2Petrus 3:7), die loopt tot de wederkomst van Christus. De volkenlijst van Noach's nageslacht in Genesis 10 is een belangrijk gegeven. De torenbouw van Babel (Genesis 11) toont aan, dat de mensheid ondanks het oordeel van de catastrofe van de zondvloed niet is veranderd. Tenslotte de geschiedenis van de aartsvaders, Abraham en zijn nageslacht.

Mozes heeft deze voorgeschiedenis van Israël als een echt gebeurde geschiedenis herschreven vanuit schriftelijke bronnen op kleitabletten, die lange tijd houdbaar zijn. Deze ware voorhistorie van Israël wordt ons door Joodse geleerden, zoals rabbijn Soetendorp senior, voorgehouden, maar wordt door de meeste moderne theologen ontkend.

Het accent in de Bijbel ligt op de vele uitredingen met het oog op Gods plan met de wereld en mensheid, opdat God alles in allen zal zijn (1Korinthe 15). Alles gebaseerd op reële feiten. Verlossing en uitredding hebben geen zin, als ze geen werkelijkheid zijn. Alle uitredingen in de Tenach en in de Evangeliën, als we denken aan de opstanding van Jezus, moeten we op één lijn in een historisch perspectief plaatsen als een lineair gegeven, in het verleden, heden en toekomst. Dit alles natuurlijk omcirkeld door het dynamisch Hebreeuws denken. Zo wordt de geschiedenis van Israël en ook die van de wereld in de Goddelijke ruimte geplaatst vanwege de enorme perspectieven, die hieraan in alle waarheid en werkelijkheid verbonden zijn.

Wat wordt in de moderne theologie onderwezen omtrent de toekomstige aïonen? Zeer weinig! Over het feit, dat God alles in allen zal zijn? Ook zeer weinig! Ze is alleen

geïnteresseerd in het heden, zonder een verleden en zonder een toekomst.

Sinds 1948 is het met de leraren in de Kerk van Europa hollend achteruit gegaan. Vóór die tijd kon men hier en daar nog iets van het ware Evangelie vernemen. De moderne theologie met later de Israël-theologie, die zoveel ophef baarde met haar 'Hebreeuws' denken met weglating van de historische waarheden in de Bijbel, is ondertussen dolgedraaid en het eindpunt schijnt nog niet bereikt te zijn. Het is zelf zo erg geworden, dat delen van het Evangelie, zoals de Bergrede in Mattheüs, woord voor woord worden ontkend. De bergrede zou nooit plaats gevonden hebben. Uitspraken zouden Jezus later in de mond zijn gelegd. Volgens de theoloog Gerd Lüdemann van de universiteit Göttingen in Duitsland heeft Mattheüs Jezus nooit gezien. Het Evangelie is pas geschreven 60 jaar na diens dood en dat terwijl professor David Flusser uit Jeruzalem als niet-christen stelt, dat de woorden van Jezus in Galilea en Jeruzalem in het Hebreeuws zijn opgetekend tijdens zijn leven. Binnen enkele jaren is Lüdemann echter de meest geciteerde theoloog geworden. Hij beweerde in een boek (2), dat Jezus niet lichamelijk was opgestaan, maar in het graf vergaan. Dit is ook vandaag de visie van andere theologische wetenschappers. De discipel Johannes schrijft onmiskenbaar: *Hetgeen was van den beginne, hetgeen wij gehoord hebben, hetgeen wij gezien hebben met onze (eigen) ogen, hetgeen wij aanschouwd hebben en onze handen getast hebben, van het Woord des levens - het leven toch is geopenbaard en wij hebben gezien en getuigen en verkondigen u het eeuwig leven, dat bij de Vader was en aan ons geopenbaard is - hetgeen wij gezien en gehoord hebben, verkondigen wij ook u, opdat ook gij met ons gemeenschap zoudt hebben. En ónze gemeenschap is met de Vader en met zijn Zoon Jezus Christus. En deze dingen schrijven wij, opdat onze blijdschap volkomen zij* (1Johannes 1:1-4).

Theologen als Gerd Lüdemann, die in de media steeds meer plaats krijgen, om het Woord Gods teniet te doen, trekken de mensen van God af en doen hen twifelen aan het bestaan van God en Zijn plan met de wereld. De bijbelgetrouwe gelovige heeft geen boodschap aan theologen, maar verlaten zich op God en Zijn woord, waarvan de Psalmist zegt: 'Uw getuigenissen zijn zeer betrouwbaar' (Psalm 93:5). Het woord van mensen daarentegen is bedrieglijk, maar het woord van de HERE is waarachtig; al Zijn werk geschiedt in trouw (Psalm 33:4). De gelovige is helaas beperkt in zijn verstaan van Gods Woord, daarvoor is dat Woord te machtig. De leden van de Gemeente Gods hebben elkaar nodig om de Schrift zo goed mogelijk te begrijpen en elkaar te wijzen op eventuele foutieve gedachten, voorstellingen en uitleggingen. Het is de Gemeente, die gelooft, niet zozeer de enkeling.

Noten

(1) Dit is de (Engelse) theologische benaming voor het vasthouden aan de letterlijke tekst van de Bijbel. [\(terug naar de tekst\)](#)

(2) Gerd Lüdemann/Alf Özen, 'De opstanding van Jezus', Ten Have, Baarn, 1996, bladzijde 184. [\(terug naar de tekst\)](#)

[terug naar de Inhoud](#)

Hoofdstuk 9: *Wat houdt het Hebreeuwse denken in?*

Het Hebreeuwse denken kent vele aspecten, wat door een niet-Jood niet tot in merg en bloed aan te voelen is. Eén daarvan is het Hebreeuwse 'worteldenken', waarbij rondom een vaste kern van meestal drie stamletters, zich allerlei samenhangende noties groeperen, die allemaal op de een of andere wijze met het hoofdbegrip in verbinding staan, maar niet op een zodanige rechtstreekse wijze als het in onze vertalingen de schijn heeft.

Wat voorop gaat in de Hebreeuwse prediking is de kern van het betoog, niet altijd, datgene wat het eerst te verwachten is. Het Hebreeuwse denken geeft veel meer aandacht aan het logische, dan aan het chronologisch verband der dingen. Een imperfectum (de onvoltooide verleden tijd) noteert niet bepaaldelijk een tijd, maar wel datgene, dat zich met de onafhankelijke actie, die pas in het perfectum (de voltooide tijd) genoemd is, verbinden laat. In de gedachteassociaties van de voegwoorden bestaan onze begrippen 'ergo' of 'dus' niet. De woorden die wij wel in deze geest moeten vertalen, duiden alleen aan, dat wat nu volgen gaat zich met de vooraf geschetste stand van zaken logisch verbinden laat tot een onverbreeklijke eenheid (1).

Het hoeft geen betoog, dat in de oudchristelijke Kerk de erfenis van het heidense Griekse denken met een zucht naar logische systemen, machtig heeft ingewerkt. Een denken, dat tevens analyserend is en losse gedachtebrokken naast en achter elkaar rangschikt. De Middeleeuwen met haar scholastiek versterkten onze denkmethode nog meer tot een al te zeer rechtlijnig denken, waarbij alles aan een streng logisch systeem wordt onderworpen. De Reformatie, kind van haar tijd, bleef in dit keurslijf gevangen.

Zoals er in de natuur niet altijd een rechte lijn te ontdekken is, is de rechte lijn in het Bijbels denken slechts een hulplijn voor het denken, maar bestaat dan ook uitsluitend als denkbeeld. Wij als westerlingen, de 'gojiem', kunnen echter ons eenvoudig geen andere dan lineaire voorstellingen maken, bijvoorbeeld buiten de werelden bevindt zich een grote ruimte, die oneindig is. Maar wij duizelen hier en lopen vast. Zo zien wij de tijd als een lange rechte lijn en de 'eewigheid' eigenlijk alleen als een verlengde van de tijd, een doortrekken van de rechte lijn tot in het oneindige. Maar in de Bijbel is 'eewigheid' in de zin van 'altoosdurend' niet alleen voor of na, maar ook in en boven de tijd, zoals het ook het geval is met het plan der eeuwen (aionen) in Efeze 3. Daarin gaat het om 5 eeuwen en 5 werelden (2), die we op het menselijk vlak als achter elkaar mogen zien.

Over Bijbelse zaken is naast het verticaal denken naar God toe, ook een horizontaal denken naar de mens toe. Hierin komt God ons in ons voorstellingsvermogen tegemoet, in ons lineair denken, de mens eigen, met tal van Bijbelse voorbeelden, zoals het Goddelijk plan met wereld en mensheid in de vijf aionen. Binnen dit kader mag een zekere lijn getrokken worden met een chronologische volgorde mits geleid door openbaring of verlichting.

Zo zien we de eschatologie, de leer van het einde, in deze boze aioon ook in het beeld van de rechte lijn. Maar de 'eewigheid Gods' die boven de eeuwen staat is iets anders dan de 'eewigheid' straks aan de andere zijde van het graf. Het omvat oneindig veel meer en gaat ons menselijk verstand ver te boven. Tijd en oneindigheid

omcirkelen elkaar.

Niet alle geloofstukken kunnen worden gerangschikt in een vaste logische of chronologische volgorde. Wij kunnen ook een standpunt kiezen in een bepaalde kernvraag, waar omheen de beeldenwereld van Gods openbaring zich beweegt en van waaruit heel die geestelijke wereld wordt doorgelicht. Daarom zijn er de concentrische cirkels of spiralen, tot in het oneindige toe, want de onderlinge verbondenheid blijft behouden.

God maakt in zijn woord gebruik van menselijke beelden, om Zijn openbaringen te leren verstaan, zoals bijvoorbeeld de relatie tussen God en Jezus uitgedrukt wordt in de beeldtaal van de menselijke relatie tussen vader en zoon vanwege de bijzondere innige band van liefde. De rijkdom van de openbaring is zo groot, dat het uitgaat boven de ontoereikende taal van onze lineaire, scholastieke, heidense denkwijze. Vandaar dat het zo verkeerd is gegaan met de Bijbelse gedachte van de Zoon van God. Het heidendom heeft er God de Zoon van gemaakt naast God de Vader.

Het kerndenken of kringdenken van de Bijbel is in wezen eenvoudig. Het lineaire analyserende denken voert ons tot een opstelsom, waaraan soms geen einde komt. Als we iets vernemen over de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, dan gaan we tellen, drie Personen in één God, met toch weer als conclusie God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest. De Bijbel toont een God, Die één is, in een héél andere betekenis. Elke dag bidt de Jood zijn 'sjema Israël': 'Hoor Israël, de HERE is onze God, de HERE is één' (Deuteronomium 6:4). Maar die Eénheid Gods is niet onmiddellijk een getalseenheid, maar een eenheid van verzoening en liefde. Een éénheid, een éénwording, die alle mensen en alle dingen tot één maakt (Efeze 1:10; Kolossenzen 1:20). Israël gaat uit van de Eénheid Gods, die zó volstrekt is, dat zij zich verwerkelijken wil en zal in alle mensen en in alle dingen. Dat is een wijze van denken, die we niet in andere godsdiensten aantreffen, die blijven vastzitten in een al te absolute rechte lijn en menselijke logica.

Het gaat in de eerste plaats om een kerndenken, voortkomend uit een eenheidsdenken. Zijn er dan geen tegenstellingen? Ja, zeker, die komen wij tegen in de gevallen wereld vanaf Genesis tot aan Openbaring toe. Wij denken hier slechts aan de tegenstelling tussen licht en duisternis, de scheiding tussen de wateren, tussen het land en de zee, tussen de dag en de nacht in Genesis 1 bij het herstelwerk van God. Genesis 1:2 is de oervorm van de verwoesting, terwijl Genesis 1:3 de oervorm is van de verlossing, die we in hetzelfde kerndenken in hetzelfde perspectief kunnen zien met de dood, respectievelijk de opstanding van Jezus de Messias.

Met ons beperkt menselijk denken is er toch enig inzicht, in de dingen die bóven zijn mogelijk, maar daarnaast zien wij op deze wereld een lijn met chronologische volgorden, zoals in Gods plan der eeuwen. In de Bijbelse Openbaring gaat het vooral om krachten, veel meer dan om gedachten ter nadenking en doordenking, die aan ons zijn toevertrouwd. Hier ligt onze zeer beperkte en enige verantwoordelijkheid. Wat door ons verstand gegrepen wordt en in onze woorden kan uitgedrukt worden, is maar een heel nietig en haast verdwijnend onderdeelje van de Waarheid Gods, die als de Goddelijke beweging van de Geest door de wereld raast. Ook al zou de gelovige de hele bedoeling van de Heilige Schrift op de juiste wijze verstaan, dan reikte dit

nog niet verder dan tot het 'uiterste einden van Zijn wegen' (Job 26:14, Statenvertaling) als een klein stukje van de zaak, zoals het geval is met de Openbaring van de Zoon van God in Jezus de Messias, door de Vader gezonden tot verlossing van de wereld en de mensheid. Wij zien hier niet de grote reikwijdte van, zoals die in werkelijkheid is. Gods Woord kan daarom niet gevangen worden in menselijke woorden of gedachten, dogma's of leerstellingen. Het blijft steeds bij benaderingen. Altijd is het vernieuwende geloofsdenken nodig, dat door de werking van de Heilige Geest, steeds andere, en soms hogere, aspecten laat zien die niet te omschrijven zijn.

Het Hebreeuwse denken met de tijden en werkwoordsvormen mag echter niet zo ver gaan, dat de hele geschiedenis alleen maar betrokken moet worden op het gebeuren van één moment zonder een verleden met ware feiten en zonder een verwachting in de toekomst in de 'lineaire' zin. In het Joodse denken is er ook aandacht voor verleden en toekomst. Anders is er geen zicht op de vooruitstrevende lijnen, die reeds in de vóórgeschiedenis en de geschiedenis van Israël, getrokken konden worden als woorden van bevrijding en profetie.

Het herstelwerk Gods na Genesis 1:2 moet gezien worden in het licht van de bevrijding, die doorwerkt door de hele Schrift heen, zoals de uittocht uit Egypte. Die beide geven de diepere dimensie aan van het telkens terugkerende Goddelijk ingrijpen in de geschiedenis der mensheid. Dit is ook een wijze van Hebreeuws denken.

Bij de exegese van de Schrift zal evengoed rekening dienen te worden gehouden met het eigene van de Hebreeuwse taal, in de werkwoorden, in de voegwoorden, die niet altijd het 'na elkaar' kennen, het eenvoudige causale en consequente, dat onze westerse talen kenmerkt. Het probleem van tijden en werkwoordsvormen in het Hebreeuws mag echter geen beletsel vormen voor de historische waarheid. De feiten in de geschiedenis moeten betrokken worden op Gods bemoeienis met deze wereld, de aionen door.

Het onderscheid tussen de Hebreeuwse en de Griekse denkvorm

De volken van de westerse wereld hebben in de geschiedenis een verscheidenheid aan tradities geërfd. Twee springen eruit: De Joodse en de Griekse denkvorm. Dankzij de historische invloed van de Bijbel op ons cultureel leven, hebben wij enerzijds soms enigszins de Semitische invloed ondergaan en anderzijds vanwege de centrale plaats, die de Griekse schrijvers op het westerse denken gehad hebben, zijn wij door hun filosofische kijk op de dingen gevormd. De twee denkwijzen zijn vaak niet zo gemakkelijk met elkaar te rijmen. Er zijn aanzienlijke tegenstellingen tussen de Hebreeuwse en de Griekse denkwijze. Beide zijn van grote invloed op het verstaan van de Schrift, van God en van Zijn relatie tot Israël en tot ons.

Integratie is karakteristiek voor de Joodse beschouwing op de Bijbel, terwijl de Griekse beschouwing gekenmerkt wordt door de dingen *op te splitsen*. Integratie brengt de zaken bij elkaar en ziet ze als één geheel. Opsplitsing maakt de zaken los van elkaar en analyseert de onderdelen en misvormt vaak het beeld als geheel. Voorbeeld: Uit een Bijbelgedeelte kan de niet-Jood opmaken, dat het Joodse volk

Jezus als hun koning verwierp en doodde, terwijl hij het feit over het hoofd ziet, dat niemand Zijn leven kon nemen. Jezus gaf het vrijwillig (Johannes 6:15) en dat de Joden Hem als Messias begroetten (Mattheüs 21:9). Dezelfde persoon met zijn Griekse denken, zal ook over het hoofd zien, dat het vanaf de nederwerping der wereld in Genesis 1:2 het Gods bedoeling was, dat Jezus zou sterven tot verzoening van de zonden. Dat stond centraal in Gods plan om de wereld tot Zich te brengen. Volgens de Griekse denktrant riep een groepje Joden: 'Zijn bloed kome over ons', maar de Griekse heidenen zullen vergeten, dat Jezus bad: 'Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen (Lukas 23:34). Op die manier legt men de betekenis van het bloed van Jezus verkeerd uit. Zijn dood brengt geen vloek over de *Joden*, maar op deze grandioze wijze wordt de *wereld* verzoend (2Korinthe 5:19)! Een wereld die ook het Joodse volk omvat. Het kruis bracht geen vloek, maar een zegening! Dit goede nieuws hebben Joden aanvaard, mits het als goed nieuws gebracht werd (Markus 12:37). Petrus, Jacobus, Johannes en Paulus hebben het aanvaard. De Farizeeën Nicodemus en Jozef van Arimathea aanvaardden het, evenals vele andere priesters en Joden (Handelingen 6:7; 21:20).

Door de vóórgeschiedenis en de geschiedenis van Israël te ontkennen en door het Joodse volk te beschuldigen, zal de Grieks ingestelde mens het zicht verliezen op het heerlijke feit, dat Israël het blijvende, levende beeld is van de trouw van God in het verleden, heden en toekomst (Deuteronomium 4:31; Romeinen 3:3,4; 11:1,2) en daarmee het zicht op een God, Die wij kunnen vertrouwen. Deze Griekse mens plant de wortels van het anti-Judaïsme, in plaats van te zien, zoals de Bijbel dat doet (Jesaja 43:1,7; 46:13; Romeinen 9:4,5) dat Israël een bron ter verheerlijking van God is. Het contrast tussen Jood en Griek op het punt van tijdbesef is dat de Griekse geest de tijd als verdeeld in tijdvakken of fasen ziet. Verleden, heden en toekomst worden duidelijk onderscheiden. Vanuit het menselijk vlak kan dit soms niet anders zo gezien worden, maar de Joodse geest ziet de tijd bovendien als een voortgaande stroom of proces. Zelfs de tijden van de werkwoorden van de twee talen illustreren het verschil. Het Grieks legt de nadruk op de tijd, waarin de handeling zich afspeelt. Het Hebreeuws legt, in scherp contrast daarmee, de nadruk op de soort handeling, die aan de gang is, nagenoeg *zonder* verwijzing naar de tijd. Alles maakt deel uit van een ononderbroken stroom, zoals dat ook het geval is met de aionen en de bedelingen. Gods plan met de wereld gaat door alle tijden heen. Hierdoor is de Joodse opvatting van de geschiedenis organisch. De Joden maken deel uit van de geschiedenis en de geschiedenis is een deel van hen. Dit blijkt uit het feit, dat Joden, hun voorouders nadrukkelijk vermelden, zoals dat gebeurt bij de Pesachviering. Daar gedenken zij, op schriftuurlijke basis (Exodus 13:14), dat God niet alleen hun Joodse voorouders uit Egypte leidde, maar hen zelf eveneens. God spoorde op deze wijze Israël aan niet te vergeten wat het met eigen ogen gezien heeft (Deuteronomium 4:9).

Andere geschriften tonen vanuit de geschiedenis ditzelfde begrip van organisch verbonden zijn (Hebreeën 7:9,10). De geslachtsregisters in Genesis 10 met hun namen en leeftijden, als voorgeschiedenis van Israël, zijn er ook een voorbeeld van. Zo is er steeds de relatie van Gods herscheppende handelen in Genesis 1:2-2:4a en zijn heilshistorisch verbondshandelen in Israëls geschiedenis. Er is geen enkel bezwaar, Genesis 1 van meet af aan te verbinden met de geschiedenis van Israël, als

eerst de geschiedenis van de mensheid in het prille begin wordt gezien. Dan is het geschreven vanuit het kennen van God als Verlosser of Redder. We mogen echter niet onmiddellijk stellen, dat de scheppingsgeschiedenis vanuit het verbond en met het oog op het verbond geschreven is. Want de Schepper werd ook gekend vóór de tijd van Mozes en buiten Israël om, waarin ook sprake is van Gods heilshandelen met de vroege mensheid. Daaruit is ha-Adam van de hof van Eden voortgekomen, die als Adamiet een verbinding heeft met het latere Israël. De schepping komt een eigen plaats toe naast het verbond met het Joodse volk.

De Psalmen voegen geen nieuwe elementen toe aan de doordachte en ware geschiedenis van Genesis 1. Wel komt op enkele plaatsen (Psalm 74:13; 89:10; 104:6) het oude mythologische motief voor van een oerstrijd tussen God en een door Hem overwonnen chaosmonster, de tegenstander, Satan. Dat is geen afwijking van de oorspronkelijke scheppingsgeschiedenis, maar een bevestiging van Gods strijd met de duisternis vanaf Genesis 1:2. Het belang van andere teksten (zoals Jesaja 51:9; Amos 9:3; Job 16:12) ligt ook daar in het aspect om het scheppingsgeloof tot uitdrukking te brengen.

Scheppingsgeschiedenis c.q. herstelwerk in Genesis 1 staat niet alleen in dienst van de geloofsleer, maar ook van de geloofs*beleving*. Daarvan getuigen de Psalmen. Gods scheppingsdaden worden daarin opgesomd om Zijn overweldigende macht te eren en te vieren. Zowel in de cultus van Israël als bij de verschillende feesten (Psalm 95,136), als een oproep tot gehoorzaamheid en ook als uitdrukking van geborgenheid en vertrouwen. Hij, door Wiens Woord hemel en aarde gemaakt zijn, is ook bij machte voor de mens te zorgen (Psalm 33). Psalm 74 is ook een herinnering aan Gods scheppingsdaden, die bemoediging en troost geven aan hen, die in wanhoop en in nood verkeren. Gods grote daden in de schepping worden dan samen met Zijn grote daden in Israëls geschiedenis genoemd. In Psalm 74 is niet met zekerheid uit te maken of de Psalmist over de schepping spreekt, of over de doortocht door de Schelfzee ten tijde van Mozes of het oversteken van de Jordaan ten tijde van Jozua. In Psalm 104 worden Gods scheppingswerken alleen bezongen, maar in ieder geval blijken in de Psalmen, schepping en heilsgeschiedenis naast elkaar te staan. In Job 38 en 39 worden ook de vele wonderen van de schepping opgesomd met de retorische vraag, of Job die soms kan begrijpen of gemaakt heeft. God doet geen poging zich te verdedigen, maar roept de schepping op in al haar veelkleurigheid om van Hem te getuigen.

Het eerste gedeelte van Psalm 19 wil ook als geloofsgedachte weergeven, dat de schepping van God getuigt, evenals Psalm 86, 145 en 148. Samen met de hemelen prediken ook de dag en de nacht tot aan het einde der aarde de lof van hun Schepper. Het gaat om Psalmen, die vóór de tijd van de Babylonische ballingschap geschreven zijn als een loflied op de Torah.

Literair-kritische overwegingen in de moderne theologie, ook die van de 'Redaktionsgeschichte', zullen de oorspronkelijke tekst, niet alleen van Genesis, maar ook die van de Psalmen, laten veranderen door latere schrijvers in zijn uiteindelijke redactie als een verbetering van de betekenis in een vroeger stadium.

In Job 28 kent God alleen de Wijsheid, Die de wereld schiep, die kostbaarder is dan

alles ter wereld. Het begin ligt niet in het duister, als Spreuken 8:23 zegt dat de Wijsheid er al was eer de aarde bestond, van het begin aan. Over deze Wijsheid Gods spreekt ook Johannes 1:2 als het Woord, dat in het begin bij God was.

Duidelijk is hier, dat al het geschapene aan Hem onderworpen is en dat God Zijn Wijsheid bij de schepping gebruikte. De Wijsheid Gods is de aanduiding van het scheppingsgeheim, de in de schepping ingebouwde orde, die voor de mensheid ontoegankelijk is en alleen aan God bekend is. Ook Spreuken 1-9 handelt over de Wijsheid Gods, Die zorg droeg voor de in de schepping ingebouwde oerorde. De Wijsheid is ook hier kostbaarder dan alle schatten ter wereld (Spreuken 8).

De literatuur in Job en Spreuken over de Wijsheid als scheppingsprincipe zou volgens de moderne theologie ontleend zijn aan Egyptische voorstellingen, net zoals de scheppingsverhalen in Genesis en de Psalmen. Door het langdurige verblijf in Egypte zullen de Egyptenaren zeker Joodse kennis hebben overgenomen.

God heeft zich met de universele openbaring, die in de schepping ligt, reeds met de eerste mensen verbonden, zoals God zich met Israël verbonden heeft met Zijn specifieke openbaring aan Israël.

Hiermee zijn de belangrijke facetten van het scheppingsgeloof in het Oude Testament besproken. Over het Nieuwe Testament kunnen we kort zijn, omdat daarin geen speciale aandacht aan de schepping geschonken is. We vinden hier en daar enkele terloopse woorden over de schepping of de wereld (Lukas 10:21; Marcus 13:9; Hebreëen 11:3) en op sommige plaatsen wordt de schepping als een realiteit aangenomen.

In Handelingen 14:15-17 spreken Paulus en Barnabas tot de heidenen van God als de Schepper van de hemel en de aarde, Die zich onder de volken niet onbetuigd heeft gelaten. Vandaar de beroemde Areopagusrede te Athene (Handelingen 17:24-26), waarbij het ging om de historische waarheid van God als de Schepper van de hemel en de aarde. In die richting moeten we ook zoeken in de bekende tekst van Paulus in Romeinen 1:18-23. De vroegste mensen hebben de werken Gods uit de schepping als een reële aangelegenheid doorzien, maar hun hart is verduisterd geworden. Het schepsel werd tenslotte vereerd boven de Schepper.

Een nieuwe notitie over de schepping vinden wij in Kolossenzen 1:15-20 over de rol van Christus in de schepping, die ook gevonden wordt in 1Korinthe 8:6; en in Hebreëen 1:2v.v. We mogen aannemen, dat deze visie een vernieuwde gedachte was onder alle apostelen. De brief aan de Kolossenzen is daar uitvoeriger over, omdat Paulus aan het bestaande scheppingsgeloof bepaalde toevoegingen heeft gedaan. Het gaat hierbij om de kosmische heerschappij van Christus in de strijd tegen de verering van de Kolossenzen van de kosmische geesten. Paulus liet uitkomen, dat ook die geesten door Christus geschapen en dus aan Hem onderworpen zijn door de vermelding van de tronen, heerschappijen, overheden en machten (Kolossenzen 1:16) Verderop in Kolossenzen 2:15 zal hij schrijven, dat Christus hen ontwapend en overwonnen heeft. Christus als de scheppingsmiddelaar is machtiger dan de machten van de geesten. De voorstelling van Christus als *Scheppingsmiddelaar* is hier bij Paulus met nadruk naar voren gebracht, terwijl bekend was dat in principe alles voortkwam door het Woord van God zelf. Christus is het geheim van de schepping en

deze is op Hem gebouwd.

In het voorgaande is in grote lijnen iets gezegd over de schepping als reactie op de onverantwoorde scheppingsleer van de moderne theologen. Er zijn geen fundamentele tegenstrijdigheden in de bijbelse scheppingsuitspraken als een ware geschiedenis zichtbaar geworden. Integendeel, wat ook hun onderlinge verschillen zijn, alle willen zij God in zijn grote alles overwinnende macht verheerlijken. Als Schepper is alles in Zijn hand. Het gaat ook om het ordende aspect, waarbij God niet is begonnen met het tomeloze en chaotische, maar Hij heeft de verwoeste aarde hersteld om de aarde bewoonbaar te maken voor een nieuwe schepping, de mens, als een vrij schepsel. Dat is de centrale, bijbelse gedachte als norm voor de waardering van de verschillende bijbeluitspraken die op ware feiten zijn gebaseerd, op echt gebeurde geschiedenissen, en dus niet op verhalen. Ons spreken over God als Schepper is Bijbels verantwoord en van de aanvang af kunnen wij God zien als de Elohiem, als de machtige, de macht achter de natuur, Die niet een chaos in Zich Zelf kan zijn.

De kennis van de schepping gaat vooraf aan de kennis van het verbond met Israël, niet met de dogmatische uitspraak als zou de ontstaansgeschiedenis van Israël zijn omkleed met een scheppingsverhaal. Hier geen prioriteit van het verbond, hoe belangrijk ook, boven de schepping. Het verbond wordt omcirkeld door de scheppingsgeschiedenis, die vooraf ging. De sabbat, teken en bevestiging van het verbond, is niet achteruit geprojecteerd in de schepping, waar reeds sprake was van de sabbat van God. Het is andersom: de sabbat van het verbond herinnert tevens aan de sabbat van het herstelwerk in Genesis 1.

Het is niet de bedoeling geweest, hier een afgeronde scheppingsleer op te stellen. God is de Bron van alles. Hij staat borg voor het verleden, het heden en de toekomst en maakte daar tussen van Hem uit gezien geen onderscheid. Daarom is geschiedenis profetie, die vervuld is en profetie geschiedenis die nog niet vervuld is. Alles maakt deel uit van één geheel.

De Bijbelse historie legt de nadruk op het doorgaand handelen van God, ook in het plan der eeuwen of aionen en laat ons daardoor zien, dat de band van God met Israël blijvend en niet verbroken is. (Genesis 17:7,8; Jeremia 31:35-37)

Het filosofisch Griekse toekomstbeeld benadrukt echter anderzijds het niet doorgaan van de geschiedenis. Daarom beschouwt het Israël óf als terzijde gesteld, tijdelijk of blijvend, óf vervangend door de Kerk als Gods volk óf overheersend door de opvattingen van de moderne theologie ondanks haar zogenaamde 'Hebreeuwse denken' zonder de realiteit van het huidige bestaan van Israël te willen erkennen. Dit alles op de manier, die de Schrift geweld aandoet (Romeinen 11:1, 2,29). De neiging om in fasen in te delen in absolute zin of alleen belang te hechten aan het hedendaags bestaan, waarin het Koninkrijk Gods moet worden opgericht door menselijk handelen, geeft aan het niet doorgaan van de geschiedenis Gods in deze wereld. Ook het niet doorgaan van de toekomstige eeuwen, waarvoor de moderne theologie als regel geen enkele belangstelling heeft.

Tenslotte zij opgemerkt dat zelfs de Griekse en Hebreeuwse indeling van het Oude Testament het contrast weergeven tussen twee opvattingen inzake de geschiedenis

van de Griekse en de Joodse denkvorm. De vertaling van het Oude Testament bevat, in navolging van Griekse structuur, de Pentateuch, daarna de historische boeken, vervolgens de dichtelijke boeken en tenslotte de profetische boeken. De Hebreeuwse Schrift daarentegen noemt de historische en profetische boeken de vroege en late profeten. Zij begrepen dat voor God de geschiedenis profetie is en de profetie geschiedenis. De moderne theologie heeft nauwelijks belangstelling voor de profetie. De Griekse manier van theologie bedrijven in de kerkgeschiedenis veroorzaakte verder een wig tussen het Oude en het Nieuwe Testament. Dit is een gevolg van het maken van een onderscheid tussen wet en genade en een onjuiste vervanging van Israël door de Kerk. De allereerste woorden van de Wet (Torah) zijn immers woorden van genade: 'Ik ben de HERE, uw God, die u uit Egypte geleid heeft, uit de slavernij'. Er zijn nog meer voorbeelden van genade te noemen (Exodus 34:6,7; Psalm 25:6,7; 103:10-13; Jesaja 43:25; Micha 7:18-20; Habakuk 2:4). Jezus is niet gekomen om de genade in de Torah terzijde te stellen, maar om te bevestigen, vol te maken, te vervullen. God heeft het Joodse volk niet afgeschreven.

Naarmate wij de Semitische achtergrond van de Bijbel beter gaan begrijpen, zullen wij minder geneigd zijn tot muggenzifterij en voorzichtig zijn met het stoppen van de aparte teksten in een Grieks filosofische dwangbuis. Wij zullen de éénheid van Gods woord voor alle eeuwen beter kunnen verstaan als wij deze Hebreeuwse denkwijze zoveel mogelijk tot de onze maken. Het plan der eeuwen en de eerste hoofdstukken van Genesis zullen ons dan veel meer te zeggen hebben, maar dan ook als een waar gebeurde geschiedenis waaraan God Zijn openbaringen verbonden heeft. 'Wie de historiciteit van de Schrift bij voorbaat opzij schuift, kan geen betrouwbare Christus overhouden. In Johannes 3:12 houdt de Heer, zij het in een ander verband, ook de eenheid vast tussen het aardse en het hemelse. Wie het eerste loslaat, raakt ook het tweede kwijt, of heeft in het gunstigste geval een geloof dat rust op drijfzand van de Kerkvaders en hun volgelingen' (3).

Als men in de kritische theologie zover gekomen is, dat zelfs de evangeliën als mythen worden beschouwd, dan worden bovenstaande woorden bewaarheid.

Noten

(1) Ds. J.H. Grolle, 'Gesprek met Israël', Boekencentrum, 's Gravenhage, 1949. ([terug naar de tekst](#))

(2) G.J. Paupit, 'De tijden der eeuwen', bladzijde 39. Stichting 'Lamp-Licht'; e-mail jcwest@wanadoo.nl. ([terug naar de tekst](#))

(3) K.A. den Breejen, 'De brief van Paulus aan de betrouwbaren', bladzijde 185. Stichting 'Lamp-Licht'; e-mail: jcwest@wanadoo.nl ([terug naar de tekst](#))

[terug naar de Inhoud](#)

Hoofdstuk 10: *Schriftelijke of mondelinge overlevering?*

Voor wat betreft de overlevering van het scheppingsverhaal, stellen we vast, dat een aantal bijbelkritische theologen een verkeerde voorstelling van zaken hebben door nota bene langs de weg van de mondelinge traditie het scheppingsverhaal pas om en nabij de Babylonische ballingschap in de Bijbel te laten opnemen, alsof er tevoren geen schriftelijke overlevering bestond. Doch de kunst van het schrijven bestond reeds ver vóór Abrahams tijd en mogelijk zelfs vóór de zondvloed! Waarom zou de

scheppingsgeschiedenis dan niet, door de tijden heen schriftelijk overgeleverd zijn van geslacht op geslacht, als de volken reeds zo vroeg het schrift kenden?

Van Mozes is in elk geval bekend, dat hij schrijven kon. Hij stelde de Woordenopenbaring op schrift, zoals op de twee tafels der getuigenissen van de Sinaï (Exodus 34:27-29). Voorts is het Mozes geweest, die de opdracht kreeg het boek Genesis te (her)schrijven aan de hand van schriftelijke oerbronnen, die in omloop waren op kleitabletten of anderszins. Genesis 1 tot en met 11 is echter in een zeer compacte vorm herschreven. Door vele theologen is daarom dit bijbelgedeelte niet als historisch beschouwd. Karl Barth wist hier geen weg mee, want in zijn ogen stond een en ander te ver af van de realiteit van Abrahams geschiedenis en die van zijn nageslacht, die omschreven wordt in Genesis 12 tot en met 50. Dit laatste zag hij wel als de voorgeschiedenis van Israël.

Zeker is, dat de kunst van het schrijven er was omstreeks 3100 voor Christus, zij het niet in optimale vorm, door de val van de mensheid, die zich daarna langzamerhand enigermate kon oprichten.

In een van de tempels van Uruk in het Midden Oosten vonden de archeologen een vroeg getuigenis van het bestaan van het schrift: een archief met honderden kleitabletten, waarin beeldtekens gegrift waren. Weliswaar ging het hier om vereenvoudigde afbeeldingen, maar omstreeks 2500 voor Christus was het schrift ontwikkeld tot een verfijnde letterkundige vorm: het spijkerschrift met historische en mythologische begrippen over de goden van het antieke Soemerië (oud-Babylonië). Dus 500 jaar vóór de tijd van Abraham in Ur der Chaldeeën. Het scheppingsverhaal van de Soemerieers als waarschijnlijk de oudste mythe, kan zijn ontleend aan de oorspronkelijke scheppingsgeschiedenis door zowel schriftelijke als mondelinge overlevering, wellicht reeds uit de tijd van de pré-adamieten en overgenomen door het geslacht van de Adamieten, Noachieten en Semieten.

Een bewijs voor het bestaan van de kunst van het schrijven in de tijd van Abraham vinden we in de boeken Job en Genesis zelf. In Job 19:24 wordt gesproken over het schrijven in een steen door middel van een ijzeren stift. Een schrijfwijze, die in de periode van de aartsvaders Abraham, Izaak en Jakob, bekend was. Job leefde minstens in dezelfde tijd als deze patriarchen.

Vele namen uit het boek Genesis komen ook voor in het boek Job, zoals Us (Genesis 10:23; Job 1:1), Saba (Genesis 10:28; Job 1:15), Chaldeeërs (Genesis 11:31; Job 1:17), Elifaz (Genesis 36:15; Job 2:11).

De hoge ouderdom van Job is vergelijkbaar met die van de patriarchen. Ook werd in Abrahams tijd rijkdom, zoals die van Job, aangegeven met de omvang van de veestapel en het aantal knechten.

Geldstukken werden in die zelfde tijd reeds geslagen. Het in Job 42:11 genoemde geldstuk komt overeen met dat in de geschiedenis van Jakob in Genesis 33:19.

Onlangs hebben Israëlitische archeologen bij het meer van Tiberias 4 kleitabletten ontdekt uit de tijd van Abraham. De ongeveer 4000 jaar oude tabletten leveren informatie over Kanaänitische koningen. De tabletten zijn maar enkele centimeters groot en beschrijven handelsverdragen, een juridisch geschil en een rekenkundige tekst over vermenigvuldigen.

Wij kunnen stellen: vanaf de vroegste tijden zit het schrijven de mens diep in het bloed. Zo is het toch voorstelbaar, dat het ontstaan van de Bijbel vele eeuwen voor Abraham begonnen kan zijn met de beschrijving van de oudste geschiedenis onder andere op kleitabletten met het schrift in verfijnde vorm. De kleitabletten hadden het voordeel goed houdbaar te zijn, beter dan het latere papyrus.

Een van de oudste getuigenissen van het kunnen schrijven in verfijnde vorm zijn ook de beroemde tabletten van Ebla van vóór de tijd van Mozes, die de auteur is van de geschriften uit zijn eigen tijd, zoals: Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium, waarvan het laatste over zijn dood is toegevoegd door Jozua.

De oudste delen van de Bijbel, zoals Genesis 1 tot en met 11 stammen af uit de vroegste tijd van lang vóór de zondvloed en zijn wellicht ook vastgelegd op kleitabletten als schriftelijke oerbronnen. Zij kwamen via de Noachieten, de Semieten en de aartsvaders in het bezit van Mozes, die ze redigeerde tot het boek Genesis. Het gaat niet om verhalen, maar om echt gebeurde geschiedenissen, verbonden aan openbaringen van God en zo zijn ook in latere tijden Gods openbaringen op aarde schriftelijk genoteerd, niet alleen door Mozes, maar ook door Jozua, Salomo, Nehemia, Daniël, Mattheüs, Lukas, Petrus, Paulus en anderen.

[terug naar de Inhoud](#)

Hoofdstuk 11: *Het ontstaan van het boek Genesis* (1)

Van oudsher gold Mozes binnen het Joden- en christendom als de schrijver van de Pentateuch. In de Middeleeuwen kwam, onder de invloed van een aantal moeilijke teksten (Genesis 36:1; Deuteronomium 34:5) een kentering in deze opvatting. De Franse arts en Bijbelgeleerde Jean Astruc kwam in de 18e eeuw voor het eerst met een uitgewerkte visie op het ontstaan van Genesis op de proppen. Hij concludeerde dat Genesis uit een aantal oorkonden moest zijn samengesteld. Deze leer groeide uit tot de opvatting dat aan Genesis en de andere vier boeken van de Pentateuch een mondelinge traditie ten grondslag moest liggen, die later door verschillende 'schrijvers-scholen' bewerkt, veranderd en aangevuld op schrift gesteld is. Sindsdien onderscheidt men binnen de Pentateuch vaak vier verschillende bronnen of schrijversscholen die aangeduid worden met J, E, P en D. Een leer die binnen de theologie 'de bronnentheorie' wordt genoemd. De historische betrouwbaarheid van de Bijbelse gegevens lijkt hierdoor te worden aangetast.

De archeoloog, P.J. Wiseman, fel tegenstander van deze bronnentheorie ontvouwt in zijn boek 'Ontdekkingen over Genesis' (2) zijn visie omtrent het ontstaan van dit bijbelboek. Het Oude Testament gold tot de vorige eeuw als de enige geschiedschrijving die men uit de oudheid kende. Men ging er vanuit dat dit boek mondeling overgeleverd moest zijn, omdat de aartsvaders in een periode van de geschiedenis leefden waarin geschreven berichten niet voorkwamen. Er waren immers geen andere, op schrift gestelde documenten uit die periode. Men kende alleen het Oude Testament. Dit veranderde toen na tal van opgravingen in het Nabije Oosten kleitabletten werden gevonden die een leeftijd van ongeveer 5500 jaar hadden. De vroegste voorbeelden van schriftelijke berichten waren afkomstig uit de

Sumerische nederzettingen die in de delta van de Eufraat en de Tigris in Mesopotamië lagen.

De tabletten geven informatie over het gebruik van het schrift in de oudheid. Van 3300 tot 2800 voor Christus was het beeldschrift de meest gangbare methode om berichten vast te leggen. Uit dit beeldschrift ontwikkelde zich na verloop van tijd het spijker- of wiggeschrift. Volgens Wiseman moet men niet neerkijken op dit beeldschrift, want zelfs in onze maatschappij wordt hiervan in restaurants of op verkeersborden nog steeds gebruik gemaakt.

Geschreven berichten kwamen lang voordat de aartsvaders leefden voor. Men schreef in die tijd op kleitabletten met een driehoekig staafje waarmee tekens, de zogenaamde wigge-indrukken, gemaakt werden. De naam wiggeschrift is hiervan afgeleid.

Het is natuurlijk belangrijk te weten voor welke doeleinden dit schrift werd gebruikt. Uit de opgravingen blijkt dan dat familiekwesies en zakelijke contacten op kleitabletten werden vastgelegd. Er bestond toen ook al een uitgebreid briefverkeer. Ondanks dat zal het gebruik van het schrift wel beperkt zijn gebleven tot een bepaalde groep mensen die de mogelijkheden had zich het schrijven meester te maken.

Het lijkt overdreven te stellen dat hele volksstammen in die tijd de pen ter hand namen, exacte gegevens omtrent het aantal mensen die kon schrijven en dit in het dagelijks leven deed, ontbreken. Zeker is, dat het schrift voor allerlei zaken werd gebruikt. Men schreef op kleitabletten, die eenmaal hard geworden, tot in lengte van dagen bewaard konden worden. Een nadeel van een kleitablet is, dat het, in tegenstelling tot papyrusvellen, niet aan elkaar gemaakt kan worden. Hiervoor hadden de bewoners van het Nabije Oosten een oplossing gevonden. Wanneer zij voor het vastleggen van één bericht meerdere tabletten nodig hadden, maakten zij gebruik van trefwoorden, titels en een nummering om zo de goede volgorde van de tablettencyclus te waarborgen. De naam van de schrijver of bezitter van het tablet werd vermeld, waarna het van een waarmerk werd voorzien.

Waarmerking van brieven, wetsgedeelten of berichten gebeurde door de schrijvers die een zegel onder de tekst drukten, hetgeen onder andere blijkt uit Job 38:14. Bepaalde personen uit het Oude Testament waren in het bezit van een zegelring. Juda droeg er één, (Genesis 38:11) en Jozef kreeg er één van de Farao (Genesis 41:24).

Uit de archeologische vondsten komt ook naar voren dat kleitabletten in waarde stegen wanneer zij voorzien waren van gegevens betreffende de voorvaderen. Deze gegevens werden dan aan het begin van het kleitablet geplaatst.

Uit tabletten die dateren uit de tijd van Hammurabi (1729-1686 voor Christus) blijkt dat het lezen en schrijven van tekens op scholen werd geoefend. Daar werd ook de grammatica bestudeerd en bepaalde woordgroepen uit het hoofd geleerd. De studie werd besloten met onderricht in de wiskunde. Het schrift was in die tijd dus al een ver ontwikkeld medium. De opvatting dat de aartsvaders die ook in deze tijd leefden, nog geen schrift kenden, wordt door archeologische vondsten weerlegd. Mede met behulp van deze kennis komt Wiseman tot de conclusie dat het boek Genesis eeuwen geleden op schrift gesteld is en in die vorm is overgeleverd.

Het zijn niet alléén de archeologische feiten die Wiseman tot deze visie aanzetten,

ook binnen het boek Genesis heeft hij bewijsplaatsen gevonden die pleiten voor een vroege vastlegging van het boek. Op elf plaatsen in Genesis staat namelijk de zinsnede: 'Dit is het geslachtsregister van . . .'. Deze zinsnede wordt 'de toledoth'-formule' genoemd en komt op de volgende plaatsen voor:

Gen. 2:4: 'Dit is de *geschiedenis* van de hemel en de aarde, toen zij geschapen werden'.

Gen. 5:4: 'Dit is het *geslachtsregister* van Adam'.

Gen. 6:9: 'Dit is de *geschiedenis* van Noach'.

Gen.10:1: 'Dit zijn de *nakomelingen* der zonen van Noach, Sem, Cham en Jafet'.

Gen.11:10: 'Dit zijn de *nakomelingen* van Sem'.

Gen.11:27: 'Dit zijn de *nakomelingen* van Sem'.

Gen.25:12: 'Dit nu zijn de *nakomelingen* van Ismaël'.

Gen.25:19: 'Dit is de *geschiedenis* van Isaak'.

Gen.36:1: 'Dit zijn de *nakomelingen* van Esau'.

Gen.36:9: 'Dit zijn de *nakomelingen* van Esau'.

Gen.37:1: 'Dit is de *geschiedenis* van Jacob'.

Het Hebreeuwse woord 'toledoth' wordt op drie verschillende manieren vertaald, namelijk met 'geschiedenis', met 'geslachtsregister' en met 'nakomelingen'. Uit onderzoek van rabbijnen en historici blijkt dat de beste vertaling van dit woord 'geslachten' of 'geschiedenis van een geslacht' is. De zin 'dit is het geslachtsregister van' of 'dit zijn de nakomelingen van' kan het beste vertaald worden met 'dit is de geschiedenis van'. Volgens Wiseman is de 'toledoth'-formule een heel belangrijk gegeven voor het beantwoorden van de vraag op welke wijze het boek Genesis tot stand gekomen is. Hij vat, in tegenstelling tot vele anderen, de 'toledoth'-formule niet op als een inleiding op een bepaald tekstgedeelte. Hij is van mening dat deze formulering betrekking heeft op het begin van een familiegeschiedenis en achteruit wijst. Als er staat: 'Dit is de geschiedenis van Sem', dan is dat *een slotopmerking en géén inleiding* op een volgend gedeelte.

Binnen de theologische wetenschap heeft men de 'toledoth'-formule, met uitzondering van Genesis 2:4, uitgelegd als een inleiding op een geslachtsregister. Men denkt dus dat elke 'toledoth'-formule gevolgd moet worden door een geslachtsregister. Volgens Wiseman moet de zinsnede: 'Dit is de geschiedenis van' altijd als afsluiting van een tablettencyclus worden uitgelegd.

Archeologische vondsten bewijzen dat tabletten met informatie over de voorvaders als zeer waardevol golden. Deze gegevens werden altijd aan het begin van een kleitablet vermeld. In Genesis is deze oude literaire gewoonte bewaard gebleven. Er is nog een andere oude gewoonte terug te vinden in Genesis. Het was gebruikelijk om de naam van de schrijver of bezitter van het tablet te vermelden. De zin: 'Dit is de geschiedenis van Noach' kan betekenen dat Noach de schrijver is van dat tablet.

In het boek Genesis kunnen we, met het voorgaande in gedachten, de volgende tablettenseries onderscheiden:

Serie nummer 1

Deze begint bij Genesis 1:1 en eindigt bij Genesis 2:4b en komt uit het bezit van

Adam. Volgens Wiseman blijkt dat uit 'dit is de geschiedenis van de hemel en de aarde' (Genesis 2:4). Dit tablet is volgens hem geschreven door Adam. De naam van Adam als auteur ontbreekt echter, maar Wiseman zegt dat dit tablet van hoge ouderdom is, omdat er voor de woorden 'zon' en 'maan' de uitdrukkingen 'het grootste licht' en 'het kleinere licht' gebruikt worden. Wanneer het eerste hoofdstuk van Genesis ten tijde van Abraham zou zijn geschreven dan zouden voor zon en maan de Babylonische woorden 'shamash' en 'sin' gebruikt zijn. De namen voor zon en maan zijn de oudste woorden in de geschiedenis van de taal, desondanks ontbreken ze in Genesis 1. Op grond van dit feit trekt Wiseman de conclusie dat Genesis 1 door Adam in beeldschrift is vastgelegd.

Serie nummer 2

Deze begint bij Genesis 2:4b en eindigt bij 5:2 en stamt eveneens uit het erfgoed van Adam, hetgeen blijkt uit 'Dit is het geslachtsregister van Adam '(Genesis 5:4). De uitdrukking 'de zonde ligt voor de deur' en het beeld van de slang die na de val in het stof der aarde kruipt, getuigen van een hoge ouderdom. Dit beeld komt in de rest van het Oude Testament niet voor. Hiernaast wordt, net als in het eerste tablet, zeer vertrouwelijke taal gebruikt, bijvoorbeeld in Genesis 3:1: 'God die in de hof wandelde in de avondkoelte'. Mozes zou zoiets nooit geschreven kunnen hebben omdat hij God met een eerbiedige vrees benaderde. Deze gegevens uit Genesis leren dat zowel de eerste als de tweede tablettenserie door Adam is geschreven, aldus Wiseman.

Serie nummer 3

Deze begint bij Genesis 5:3 en eindigt bij 6:9a. Het tablet behoorde aan Noach toe. Hij is tevens de schrijver. Genesis 6:9: 'Dit is de geschiedenis van Noach'.

Serie nummer 4

Deze begint bij Genesis 6:9b en eindigt bij 10:1. Dit tablet behoorde aan Sem, Cham en Jafet. Wanneer je dit bijbelgedeelte leest, lijkt het alsof er hier tegen dovenmansoren is gesproken. Eén gebeurtenis wordt op drie verschillende manieren beschreven. In Genesis 7:18 staat namelijk: 'Toen de wateren toenamen en sterk wiesen boven de aarde'. Twee verzen verder staat er: 'En de wateren namen geweldig toe over de aarde, en alle hoge bergen onder de ganse hemel werden bedekt'. Vers 20 vervolgt met: 'Vijftien el daarboven stegen de wateren en de bergen werden overdekt'. Wiseman verklaart dit tekstgedeelte door 10:1 waar staat: 'Dit zijn de nakomelingen (beter is: 'Dit is de geschiedenis) van de zonen van Noach, Sem, Cham en Jafet'. Dit verhaal is geschreven door de drie zonen van Noach, allen ooggetuigen van de zondvloed, die verslag gedaan hebben van hetgeen zij zagen. Daarom lijken het herhalingen.

Serie nummer 5

Deze serie begint bij 10:16 en eindigt bij 11:10a en is afkomstig uit de nalatenschap van de nakomelingen van Sem: 'Dit zijn de nakomelingen van Sem'. Zij zijn tevens de schrijvers van dit tablet.

Serie nummer 6

Deze begint bij 11:10b en eindigt bij 11:27a en behoorde toe aan de zonen van Terah:

'Dit zijn de nakomelingen van Terah' (Genesis 11:27). Volgens Wiseman heeft Terah dit tablet opgesteld.

Serienummer 7 en 8

Deze beginnen bij Genesis 11:27b en eindigen bij 25:19. Deze tabletten waren het bezit van Ismaël en Isaak. Dit blijkt uit: 'Dit nu zijn de nakomelingen van Ismaël'(Genesis 25:12) en uit: 'Dit is de geschiedenis van Isaak (Genesis 25:19). De gebeurtenissen die in deze serie voorkomen, worden nauwkeurig beschreven. Dat blijkt uit de geschiedenis van Sodom en Gomorra. Volgens Wiseman heeft Abraham zijn zonen Ismaël en Isaak uitvoerig over deze gebeurtenis ingelicht. Zij hebben alles schriftelijk vastgelegd en ook de begrafenis van hun vader beschreven (Genesis 25:19).

Serienummer 9 tot en met 11

Deze serie begint bij 25:19b en eindigt bij 37:2 en bevat de tabletten die toebehoorden aan en geschreven zijn door Esau en Jacob. Genesis 36:1: 'Dit zijn de nakomelingen van Esau' en Genesis 37:2: 'Dit is de geschiedenis van Jakob'. Vlak voor de laatste slotformule staat: 'Jakob echter woonde in het land der vreemdelingschap van zijn vader, in het land Kanaän' (Genesis 37:1). Op het eerste gezicht lijkt het erop alsof deze zin los van elke context in dit tekstgedeelte staat. Wiseman wijst erop dat dit vers juist aangeeft waar en wanneer deze tabletten geschreven werden, want Jakob bleef niet in Kanaän wonen. Hij sloot daar de tablettenserie af en vertrok, zoals blijkt uit Genesis, naar Egypte.

Tot zover de verschillende tablettenseries waaruit Genesis kan zijn opgebouwd. Deze tabletten zijn in het bezit gekomen van Mozes. Op grond van die tabletten heeft hij het boek Genesis samengesteld. Tijdens zijn redactiewerk heeft hij de verschillende colofons die voorkwamen op de tabletten, zoveel mogelijk intact gehouden. Dankzij deze werkwijze zijn wij nu in staat het ontstaan van dit Bijbelboek te achterhalen. Volgens Wiseman heeft Mozes niet alleen het boek Genesis geredigeerd, hij heeft ook het Jozefverhaal (Genesis 37:2b-50:26) op zijn naam staan. De zinsnede 'Dit is de geschiedenis van Jozef' ontbreekt niet alleen, het is ook ondenkbaar dat Jozef zijn eigen sterven en begrafenis kan vertellen. Wiseman zegt dat Mozes door zijn Egyptische opvoeding zo goed op de hoogte was van het reilen en zeilen in de Egyptische hofhuishouding, dat hij in staat geacht mag worden om met aantekeningen van Jozef een getrouw beeld te schetsen. Mozes heeft het boek Genesis niet op een willekeurige wijze samengesteld. Elke tablettencyclus eindigt voor de dood van genoemde personen.

Aan Genesis ligt dus een serie kleitabellen ten grondslag die door Mozes op betrouwbare en logische wijze is verwerkt tot het boek waaruit wij nu nog leren.

Naast de 'toledoth'-formule komt er in Genesis een aantal teksten voor die de hoge ouderdom van dit boek bevestigen. In de eerste hoofd-stukken van Genesis komen Babylonische woorden voor; vanaf het 37e hoofdstuk is de tekst echter doorweven met Egyptische uitdrukkingen en namen, zoals 'Potifar' (37:36) en 'Safe-nat-Paneach'(41:45). Van een aantal typisch Egyptische gebruiken wordt gewag gemaakt: Jozef droeg een gouden ketting om zijn hals (41:43) en liet lopers voor de wagens

uitgaan. De lichamen van Jakob en Jozef worden gebalsemd, zoals in Egypte gebruikelijk was. Kortom, er is zoveel verschil in woordgebruik dat men er niet omheen kan dat elke episode in de periode waarin deze plaatsvond op schrift gesteld is.

Een andere aanwijzing voor een vroege schriftelijke vastlegging is de uitleg van Mozes van steden die in zijn tijd niet meer bestonden, bijvoorbeeld in 14:2: 'Bela, dat is Soar'; in 14:3: 'Het dal Siddim, dat is de Zoutzee' en 14:15: 'Hoba, dat ten noorden van Damaskus ligt'. Deze steden die voorkomen op een tablet dat ten tijde van Abraham werd geschreven, waren 400 jaar later in de tijd van Mozes, zo in de vergetelheid geraakt dat Mozes de plaatsen van een uitleg moest voorzien om ze voor de Israëlieten weer herkenbaar te maken.

De uitdrukkingen 'het Zuiderland' (20:1) en 'het Oosterland' (25:6) werden in de tijd van Abraham gebruikt om de landen ten zuiden en ten oosten van Palestina aan te duiden. Die landen kregen later andere namen, maar door de vroege schriftelijke vastlegging zijn de oude benamingen die ten tijde van Abraham gebruikt werden, bewaard gebleven.

Ook oude gewoonten en gebruiken zijn in Genesis terug te vinden. Sara die haar slavin Hagar aan Abraham tot vrouw geeft, handelde volkomen volgens het toen geldige gebruik zoals neergelegd in de wetten 114-146 van het wetboek van Hammurabi.

Door de archeologische vondsten zijn we er achtergekomen dat naast de 'toledoth'-formule ook andere oude schrijfgewoonten in Genesis bewaard zijn gebleven.

Wanneer men vroeger weinig te vertellen had, kon met één tablet volstaan worden. Een uitgebreidere inhoud werd op meerdere tabletten vastgelegd. Om de goede volgorde te waarborgen voorzagen men het tablet van een gemeenschappelijke titel en maakte men gebruik van trefwoorden. Bijvoorbeeld: 'God schiep de hemel en de aarde'(Genesis 1:1). 'De HERE maakte de hemel en de aarde' (Genesis 2:4). Wiseman noemt hiernaast nog zeven andere plaatsen waaraan nu nog gezien kan worden hoe twee kleitabletten met elkaar verbonden werden. De titel werd gevormd door de aanvangswoorden van het verhaal, precies zoals de Hebreëen de eerste vijf boeken van een titel voorzagen. Het was ook gebruikelijk om het kleitablet te dateren. Op buitenbijbelse bronnen treft men dit aan in de vorm van: 'Het jaar waarin de troon van Nabu gemaakt werd'. In Genesis komen dezelfde formuleringen voor: 'Ten tijde dat de HERE God de aarde en de hemel maakte' (Genesis 2:4). Ook vindt men dateringen met aanduiding van de woonplaats: 'En Isaak woonde bij de put Lachai-Roï' (Genesis 25:11).

De schrijfmethode van Babylonische teksten en Genesis verschillen weinig van elkaar. Volgens Wiseman kun je niet anders concluderen dan dat het op schrift stellen van Genesis en Babylonische tabletten op dezelfde wijze hebben plaatsgevonden. Wiseman verklaart ook het voorkomen van de verschillende Godsnamen in het boek Genesis, op grond waarvan de bronnentheorie is ontstaan. Volgens deze theorie hanteerde de elohist, de E-bron, de naam 'Elohim', terwijl de jahwist, de J-bron, 'Jahwe' gebruikte om God aan te duiden. Wiseman verklaart het voorkomen van de verschillende Godsnamen op een geheel andere wijze. De belangrijkste tekst voor de

bronnentheorie is Exodus 6:2: 'Ik ben aan Abraham, Isaak en Jakob verschenen als God de Almachtige, maar met mijn naam JHWH ben Ik hun niet bekend geweest'. De naam JHWH komt desondanks 200 keer voor in Genesis. Volgens Wiseman staat in Exodus de waarheid. God openbaarde zich aan Abraham met de naam 'El Shaddai'. Wanneer deze naam gebruikt wordt in Genesis 17:1, 28:3, 35:11 en 48:3 gaat het om zeer belangrijke gebeurtenissen. 'Shaddai' zonder 'El' komt veel vaker voor, namelijk 42 keer. Toen Mozes Genesis samenstelde uit de tabletten was het polytheïsme in de omliggende landen de belangrijkste en omvangrijkste godsdienst waarin de goden met 'elohim' werden aangeduid. Mozes stond voor de keus. Moest hij de beladen termen 'El Shaddai' en 'El Eljon' hanteren, die door het polytheïsme overgenomen waren, of kon hij de naam JHWH die bekend was onder de Israëlieten in Egypte en waaronder zij God eerden, gebruiken voor de naam 'El Shaddai'? Mozes koos voor het laatste. Hij voerde de naam JHWH in op de plaatsen waar 'El Shaddai' stond, omdat deze naam niet geladen was met een polytheïstische inhoud. Dit verklaart het voorkomen van de naam JHWH in het boek Genesis.

De moeilijkheden en verschillen in de tekst van Genesis, die door de moderne theologie als argumenten worden gebruikt om de echtheid van de geschiedenis in Genesis te ontkennen, worden door Wiseman zodanig verklaard dat we ons geloof in de ontstaansgeschiedenis van mens en wereld niet aan de kant behoeven te schuiven. Zijn bijbelgetrouw onderzoek weerlegt de kritiek van de moderne theologie op afdoende wijze.

Noten

(1) Dit hoofdstuk is ontleend aan een artikel uit het niet meer bestaande bijbelstudieblad 'Jada'.

[\(terug naar de tekst\)](#)

(2) P.J. Wiseman, 'Ontdekkingen over Genesis', uitgave Jan Haan NV, Groningen, 1960. [\(terug naar de tekst\)](#)

[terug naar de top](#)